

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Навчально-науковий інститут денної освіти

Форма навчання денна

Кафедра економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем

Допускається до захисту

Завідувач кафедри

_____ М. РОГОЗА

(підпис)

«_____» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА*на тему «Формування та використання капіталу суб'єкта господарювання»**(за матеріалами ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»)**зі спеціальності 051 Економіка**освітня програма «Економіка підприємства»**ступеня магістра***Виконавець роботи**

Балюк Олег Володимирович

(підпис, дата)**Науковий керівник**

к.е.н., доцент Кононенко Жанна Андріївна

(підпис, дата)**Рецензент**

Махмудов Ханлар Зейналович

ЗМІСТ

	с.
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА	
ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1.Сутність капіталу підприємства та його основні класифікаційн ознаки	7
1.2.Методика розрахунку показників оцінки капіталу підприємств..	19
1.3.Методи управління структурою капіталу підприємства.....	24
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2.ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ТА	
ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	37
2.1.Аналіз фінансового-економічного стану підприємства	37
2.2.Аналіз складу та джерел формування капіталу	45
2.3.Аналіз ефективності використання власних і залучених коштів підприємства	56
Висновки до розділу 2.....	63
РОЗДІЛ 3.ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ	
КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	64
3.1.Шляхи підвищення ефективності використання джерел формування капіталу підприємства	64
3.2.Прогнозування ефективності використання власного капіталу підприємства	73
3.3.Оцінка економічного ефекту від запропонованих заходів.....	80
Висновки до розділу 3.....	86
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	94

ВСТУП

В умовах сучасної економіки питання формування та використання капіталу суб'єкта господарювання набуває важливості та актуальності. Капітал, що складається з фінансових, матеріальних та людських ресурсів, стає ключовим ресурсом для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності підприємства. Зростаюча конкуренція, технологічні інновації, зміни в споживчому попиті та екологічні обмеження створюють складні умови для суб'єктів господарювання. В умовах такої нестабільності капітал стає не тільки засобом для здійснення операцій, але й стратегічним резервом, що дозволяє впроваджувати нові рішення, адаптуватися до змін та розширювати можливості для розвитку.

Формування капіталу суттєво впливає на фінансову стійкість підприємства та його інвестиційні можливості. Водночас, важливо розуміти, як використовувати цей капітал ефективно, максимізуючи його вплив на розвиток бізнесу. Отже, вивчення процесів формування та використання капіталу суб'єкта господарювання є актуальним і допомагає розкрити стратегічний потенціал підприємства в умовах сучасного глобального ринку.

В історії економічної думки значуще місце належить класикам, які спрямовані на теорію якості в організаційно-економічному напрямку. Теоретичні та методологічні складові їхніх досліджень стали фундаментом для подальших розвинених концепцій, що визначають підходи до формування та використання капіталу суб'єкта господарювання.

Праці класиків організаційно-економічної теорії вражають глибиною розуміння процесів управління та визначають основи ефективної організації виробництва. Вони висвітлили важливі аспекти управління якістю, розвитку та використання ресурсів, зокрема капіталу, для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Класики організаційно-економічної теорії наголошували на значенні оптимізації виробничих процесів, стандартизації, та впровадженні систем

контролю якості. Вони внесли великий вклад у розуміння того, як якість управління може впливати на конкурентоспроможність підприємства та його здатність залучати та утримувати інвесторів. Вивчення теорії якості залишається актуальним і на сучасному етапі, оскільки воно визначає стратегічні принципи, які допомагають суб'єктам господарювання ефективно використовувати свій капітал для досягнення сталого розвитку в умовах глобалізації та ринкової конкуренції. Такі дослідження мають інтегроване значення для практиків та дослідників, які прагнуть зрозуміти та застосовувати принципи теорії якості у сучасних умовах господарювання.

Метою даного дослідження є ретельний аналіз процесів формування та використання капіталу суб'єкта господарювання, зосередження уваги на теоретичних та практичних аспектах, пов'язаних із теорією якості в організаційно-економічному напрямку. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- систематизація теоретичних концепцій, пов'язаних із формуванням та використанням капіталу в організаційно-економічному контексті;
- вивчення основ теорії та її вплив на управління капіталом;
- оцінка впливу стратегій капіталовкладень на фінансову стійкість та конкурентоспроможність підприємств;
- визначення та обґрунтування оптимальних підходів до управління капіталом з урахуванням вимог сучасності;
- формулювання практичних рекомендацій для суб'єктів господарювання щодо оптимізації процесів формування та ефективного використання капіталу.

Названі завдання дозволять детально вивчити та розкрити ключові аспекти формування та використання капіталу суб'єкта господарювання, а також визначити шляхи оптимізації цих процесів.

Об'єктом дослідження є процеси організаційно-економічного забезпечення формування та використання капіталу суб'єкта господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів формування та використання капіталу суб'єкта

господарювання.

Для досягнення поставлених завдань у дослідженні формування та використання капіталу суб'єкта господарювання використані різноманітні методи дослідження, що забезпечили повноту та об'єктивність отриманих результатів. Основні методи включають: проведення систематичного огляду та аналізу наукових публікацій, монографій, статей, що стосуються теоретичних аспектів формування та використання капіталу; аналіз статистичних даних, шляхом вивчення статистичних даних щодо інвестицій, фінансового стану підприємств, їхньої прибутковості та інших показників для оцінки ефективності капіталовкладень; використання методів математичного моделювання для прогнозування впливу різних стратегій формування та використання капіталу на фінансові показники підприємства; визначення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз в управлінні капіталом підприємства для розробки рекомендацій та стратегій. Використання цих методів дозволило отримати комплексне уявлення про процеси управління капіталом на підприємстві, що є об'єктом дослідження.

Основні положення, ідеї та результати кваліфікаційної роботи опубліковані в наукових працях: 1) Цифровізація підприємницької діяльності: значення та вплив. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, 2023, № 9. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-04-08>. 2) Фактори забезпечення якості вищої освіти. Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті: тези доповідей XLVI Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2022 рік (м. Полтава, 25 квітня 2023 р.). Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 44-46. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12911>. 3) Особливості формування структури капіталу підприємства. Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті: тези доповідей XLVI Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2022 рік (м. Полтава, 25 квітня 2023 р.). Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 264-266. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12911>.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність капіталу підприємства та його основні класифікаційні ознаки

Капітал підприємства – це сукупність ресурсів, які власник (або власники) вкладає в бізнес для здійснення його діяльності та досягнення мети прибутковості. Капітал може бути представлений у різних формах, і його структура може змінюватися залежно від типу підприємства та його стратегічних цілей. Основні класифікаційні ознаки капіталу включають: власний капітал, запозичений капітал, оборотний та основний капітал, матеріальний та нематеріальний капітал, структурний капітал та обліковий капітал.

Ці категорії часто переплітаються, і кожне підприємство може мати свою унікальну структуру капіталу, залежно від його розміру, галузі діяльності та стратегії. Капітал грає важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку підприємства. Капітал на комбікормовому заводі має свої особливості, оскільки це підприємство спеціалізується на виробництві комбікормів для тварин.

Сучасна економіка визначається великою різноманітністю підприємств за їхніми організаційно-правовими формами господарювання. Ця різноманітність зумовлюється різними вимогами, що ставляться до підприємств різних форм, а також специфічними умовами їх функціонування. Один і той же вид діяльності, в залежності від юридичного статусу підприємства, може виявити суттєві відмінності у структурі та динаміці власного капіталу.

Однак, при вивченні цього питання, необхідно враховувати різницю в організаційно-правових формах господарювання, яка суттєво впливає на структуру та динаміку елементів власного капіталу.

Таблиця 1.1 – Елементи власного капіталу на підприємствах різних організаційно-правових форм господарювання

Вид підприємства	Складові (елементи) власного капіталу							
	Статутний	Пайовий	Додатковий	Резервний	Нерозподілені прибутки	Вилучений	Неоплачений	Інші форми
Господарські товариства:								
Акціонерні товариства (публічні та приватні)	+	-	-	+	+	+	+	+
Повні товариства	-	-	-	+	+	-	+	+
Командитні товариства	-	-	-	+	+	-	+	+
Товариства з обмеженою відповідальністю	+	-	-	+	+	-	+	+
Товариства з додатковою відповідальністю	+	-	-	+	+	-	+	+
Підприємства колективної власності	-	+	-	-	+	-	+	+
Приватні підприємства та інші види підприємств	-	-	-	-	+	-	-	-

Джерело:

Табл. 1.1 відображає конкретні елементи власного капіталу на підприємствах різних організаційно-правових форм господарювання відповідно до Господарського та Цивільного кодексів України. Це дозволяє нам систематизувати та порівняти важливі аспекти, такі як склад капіталу, порядок його формування та руху, щоб визначити специфіку фінансової структури кожного типу підприємства.

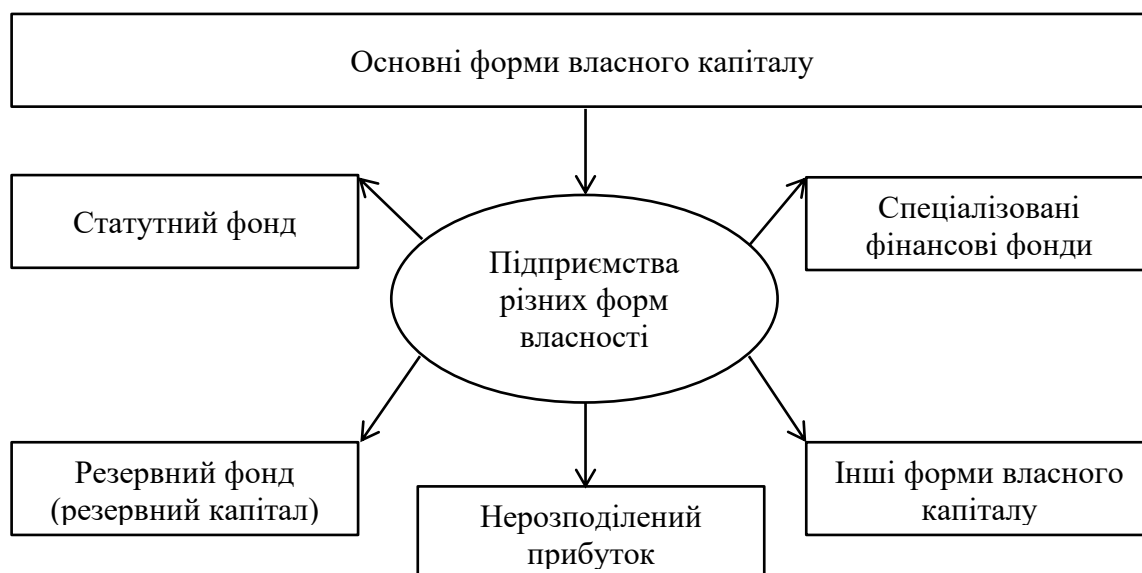

Рис. 1.1 – Схема основних видів (форм) власного капіталу підприємства

Джерело:

Власний капітал може набувати різних форм, що визначаються

юридичним та економічним контекстом. Кожна форма власного капіталу має свої особливості та впливає на фінансову політику підприємства. Вибір конкретної форми залежить від стратегічних цілей, ризиків та умов функціонування підприємства. На рис. 1.1 розглянемо основні види власного капіталу підприємства.

Зміст видів власного капіталу підприємства за статтями зобразимо у вигляді табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Зміст різновидів власного капіталу підприємства

№ п/п	Стаття власного капіталу	Зміст
1	Статутний капітал	Зареєстрована вартість простих та привілейованих акцій для акціонерних товариств і сума оголошеного статутною капіталу для інших підприємств, зафіксовані в статутних документах
2	Пайовий капітал	Сума пайових внесків фізичних і юридичних осіб, якщо це передбачено статутними документами
3	Додатково вкладений капітал	Сума перевищення вартості продажу акцій над номінальною вартістю (емісійний дохід)
4	Інший додатковий капітал	Сума дооцінки поза оборотних активів, вартість активів, безоплатно отриманих підприємством від фізичних або юридичних осіб, інші види додаткового капіталу
5	Резервний капітал	Сума резервів, створених підприємством відповідно до діючого законодавства або статутних документів
6	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Прибуток, реінвестований у підприємство, або непокритий збиток
7	Неоплачений капітал	Заборгованість власників (учасників) по внесках до статутного капіталу
8	Вилучений капітал	Фактична собівартість акцій власної емісії, викуплених товариством у своїх акціонерів

Джерело:

Основні особливості капіталу на комбікормовому заводі можуть включати:

1) виробничий капітал: капітал на комбікормовому заводі включає в себе обладнання для змішування, подрібнення та інших процесів виробництва комбікормів. Це може включати преси для формування гранул, конвеєри, силоси для зберігання сировини та готової продукції.

2) технологічний капітал: завдяки розвиненій технологічній базі, капітал може бути вложений у сучасне обладнання для автоматизації та оптимізації

виробничих процесів. Це може включати системи автоматизації контролю якості, моніторингу виробничих ліній та інші технологічні рішення.

3) органічний та хімічний капітал: капітал може також включати різні види сировини, такі як зерно, борошно, вітаміни, мінерали та інші компоненти, які використовуються для виробництва комбікормів. Ці ресурси можуть бути розглянуті як органічний і хімічний капітал.

4) інженерний капітал: важливою частиною капіталу є інженерний капітал, який включає в себе знання та кваліфікації персоналу, що обслуговує обладнання, розробляє нові формули комбікормів та веде технічні інновації.

5) дослідницький капітал: комбікормовий завод може вкладати капітал у дослідження та розвиток для створення оптимальних рецептур комбікормів, що задовольняють потреби різних видів тварин в різних стадіях їхнього життя.

6) логістичний капітал: оскільки комбікормовий завод повинен постачати свою продукцію до різних фермерських господарств, логістичний капітал, такий як транспортні засоби та системи постачання, грає важливу роль у діяльності підприємства.

Ці особливості вказують на важливість різних аспектів капіталу на комбікормовому заводі, який повинен ефективно керувати виробництвом, якістю продукції та логістикою для досягнення успішності в цій галузі.

Підходи до трактування сутності економічної категорії «капітал» наведемо у табл. (додаток А).

Кругообіг капіталу підприємства – це процес обертання грошового капіталу та товарного капіталу, який включає ряд етапів у виробничому та комерційному циклі підприємства. Цей процес описує, як капітал перетворюється з грошової форми в товарну та знову у грошову, тим самим створюючи цикл обігу капіталу. Основні етапи кругообігу капіталу включають:

1) грошовий капітал (Г). Початковий етап кругообігу – це вкладення грошового капіталу в виробництво або придбання товарів для подальшого перепродажу. Грошовий капітал виступає в ролі початкового ресурсу для здійснення економічної діяльності.

2) товарний капітал (Т). Грошовий капітал витрачається на виробництво товарів або послуг. Таким чином, гроші перетворюються в товарний капітал. Цей етап включає в себе процес виробництва, де засоби виробництва (праця, обладнання, сировина) об'єднуються для створення кінцевого продукту або послуги.

3) продаж товарного капіталу (П). Вироблені товари або послуги продаються на ринку за гроші. Цей етап відбувається на комерційному ринку і призначений для отримання прибутку, який включає в себе вартість товарів та додаткову вартість.

4) грошовий капітал (Г'). Прибуток, отриманий в результаті продажу, стає новим грошовим капіталом. Таким чином, процес кругообігу капіталу завершується, і цей новий грошовий капітал може бути знову вкладений у виробництво або інші інвестиції для початку нового циклу.

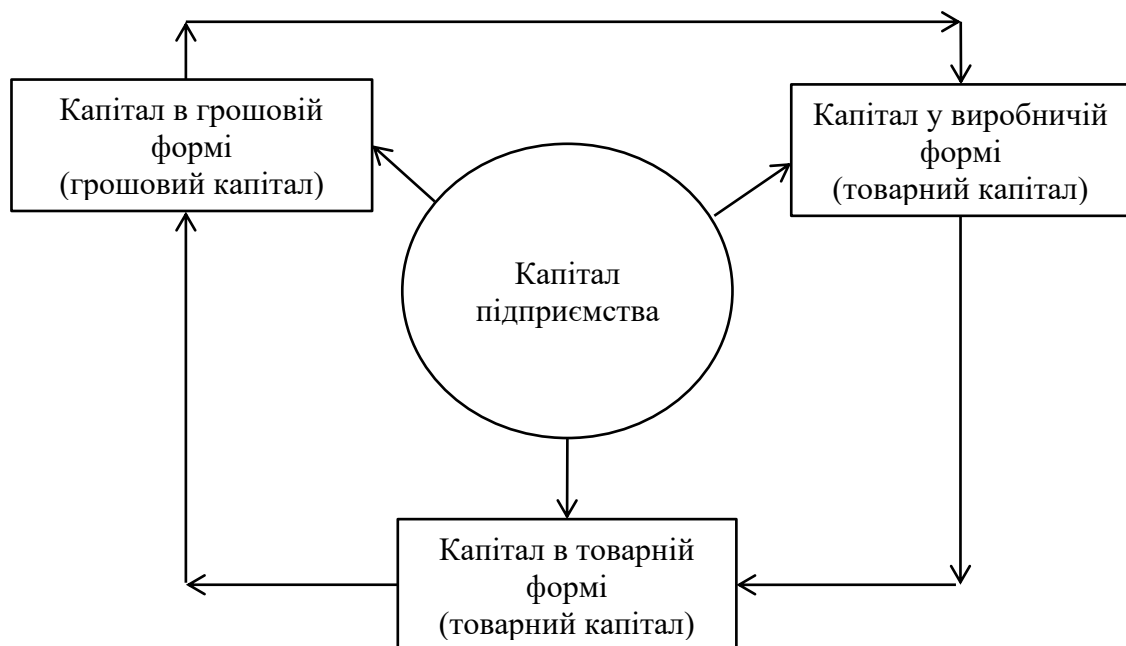

Рис. 1.3 – Кругообіг капіталу підприємства

Джерело:

Цей круговий рух капіталу є важливим для функціонування підприємства, оскільки він дозволяє йому не лише збільшувати свій капітал через отримання прибутку, але й підтримувати економічну активність та розвиватися в умовах ринкової конкуренції. Ефективний кругообіг капіталу

передбачає оптимізацію виробничих та комерційних процесів, а також ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства.

Капітал, в економічному контексті, виконує різноманітні функції, які сприяють ефективному функціонуванню економічної системи та підприємств. Капітал використовується для створення товарів і послуг. Він включає в себе засоби виробництва, такі як машини, обладнання, будівлі та інші матеріальні ресурси, які дозволяють підприємствам виробляти продукцію. Капітал може акумулюватися або зростати через прирост прибутку або вартості. Це може відбуватися за рахунок реінвестування прибутку в виробництво, розширення бізнесу, або інвестування в нові проекти.

Капітал може зберігати вартість протягом тривалого часу. Наприклад, нерухомість, обладнання та інші активи можуть мати вартість, яка зберігається впродовж багатьох років. Капітал використовується для розподілу ресурсів та доходів в економіці. Власники капіталу (акціонери, підприємці) отримують дохід у вигляді прибутку або дивідендів. Капітал може стимулювати інновації, оскільки вкладення в дослідження та розвиток нових технологій дозволяє підприємствам створювати продукцію більш високої якості та конкурентоспроможності. Капітал може виступати як джерело фінансування для різних проектів та ініціатив. Підприємства можуть використовувати внутрішні резерви або привлекати зовнішні інвестиції для реалізації своїх стратегічних планів.

Капітал може бути використаний для ризикованого інвестування в нові та перспективні проекти, що в довгостроковій перспективі може призвести до великого прибутку.

Розуміння цих функцій дозволяє економічним агентам, таким як підприємства та інвестори, ефективно використовувати капітал для досягнення своїх стратегічних цілей та забезпечення сталого розвитку.

Залучення позикових коштів є важливим елементом фінансового управління для бізнесу та інших організацій.

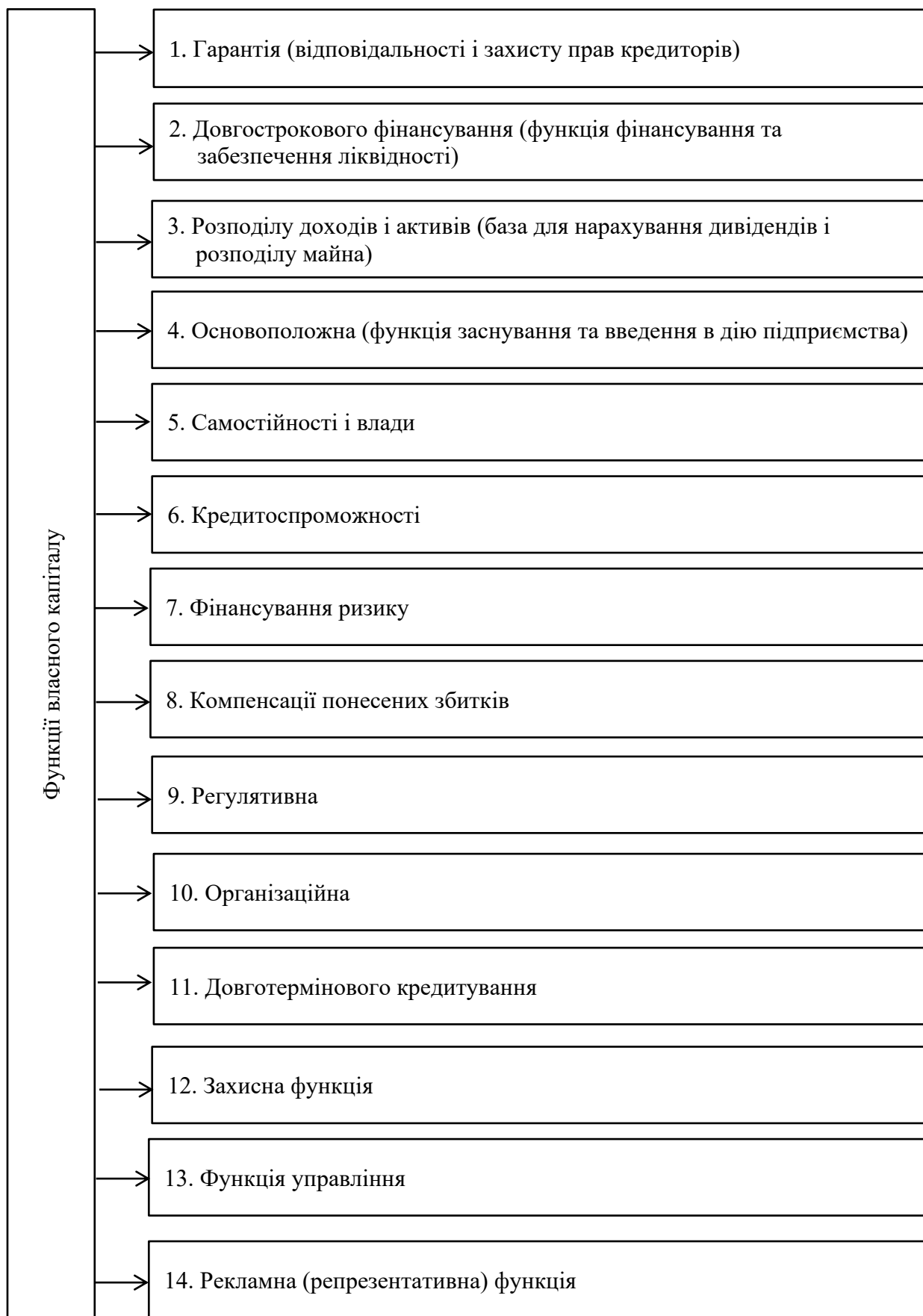

Рис. 1.4 – Функції власного капіталу

Джерело:

Класифікація залучених позикових коштів може відбуватися з різних

точок зору, а саме за: терміном погашення, джерелом залучення, видом забезпечення, цільовим призначенням, формою виплат. Ця класифікація допомагає позичальникам та інвесторам визначати оптимальні умови залучення позикових коштів відповідно до їхніх потреб, фінансового стану та стратегій розвитку.

Капітал у економіці може мати різні визначення та ознаки, в залежності від контексту. Однак основні ознаки капіталу в широкому економічному розумінні включають: вартість, продуктивність, можливість зберігання вартості, можливість доходу, засоби виробництва, певна міра ризику, права власності.

Капітал має вартість, яка виражається у грошових одиницях. Це може бути вартість фізичних активів, таких як машини, обладнання, або фінансових інструментів, таких як акції, облігації. Капітал призначений для використання в виробництві, щоб створювати нові товари та послуги. Він повинен бути продуктивним і приносити прибуток або додану вартість. Капітал може зберігати свою вартість протягом тривалого періоду часу. Наприклад, нерухомість часто є засобом, який зберігає вартість протягом багатьох років. Капітал може приносити дохід своїм власникам, наприклад, у формі процентів від банківського депозиту або дивідендів від акцій. Капітал може включати в себе фізичні чи фінансові ресурси, які використовуються для виробництва товарів та послуг. Це можуть бути будівлі, обладнання, технології, фінансові інструменти тощо.

Вартість капіталу може змінюватися в залежності від різних економічних, фінансових та інших факторів. Капітал може бути власністю певних осіб, компаній, держави чи інших юридичних суб'єктів. Власник капіталу має права контролю та розпорядження цими ресурсами. Ці ознаки визначають сутність та функції капіталу в економіці. Він є ключовим чинником для розвитку, виробництва та забезпечення економічної активності.

**Таблиця 1.4 – Особливості формування капіталу на підприємствах
основних організаційно- правових форм**

Організаційно- правова форма підприємства	Установчі документи	Виконавчі органи	Назва капіталу	Порядок формування капіталу
Акціонерне товариство (ПАТ, ПрАТ)	Установчий договір, статут	Правління або інший орган, передбачений статутом, на чолі з головою правління	Статутний капітал	Сума акцій акціонерів рівної номінальної вартості але не менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам
Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ)	Установчий договір, статут	Колегіальний (дирекція), або одноосібний (директор)	Статутний капітал	Сума часток учасників, яка повинна становити не менше суми, еквівалентної 100 мінімальним заробітним платам
Товариство з додатковою відповідальністю (ТДВ)	Установчий договір, статут	Колегіальний (дирекція), або одноосібний (директор)	Статутний капітал	Сума часток учасників, яка повинна становити не менше суми, еквівалентної 100 мінімальним заробітним платам
Повне товариство	Установчий договір, статут	Усі учасники (засновники), або один чи декілька з них, які виступають від імені товариства	Статутний капітал	Сукупність внесків учасників відповідно до установчого договору, у сумі необхідній для забезпечення діяльності підприємства
Командитне підприємство	Установчий договір, статут	Виключно учасники з повною відповідальністю	Статутний капітал	Сукупність внесків учасників відповідно до установчого договору, у сумі необхідній для забезпечення діяльності підприємства

Джерело:

Переваги фінансування на основі використання капіталу:

- немає обов'язку погашення: власний капітал не потребує регулярного повернення, що дозволяє підприємствам уникнути проблем з ліквідністю та зберегти фінансову стабільність.
- зменшення фінансового ризику: однією з основних переваг є те, що власний капітал не вимагає виплати відсотків, тому власники не стикаються з фінансовим навантаженням у випадку несприятливих умов на ринку чи фінансових труднощів.

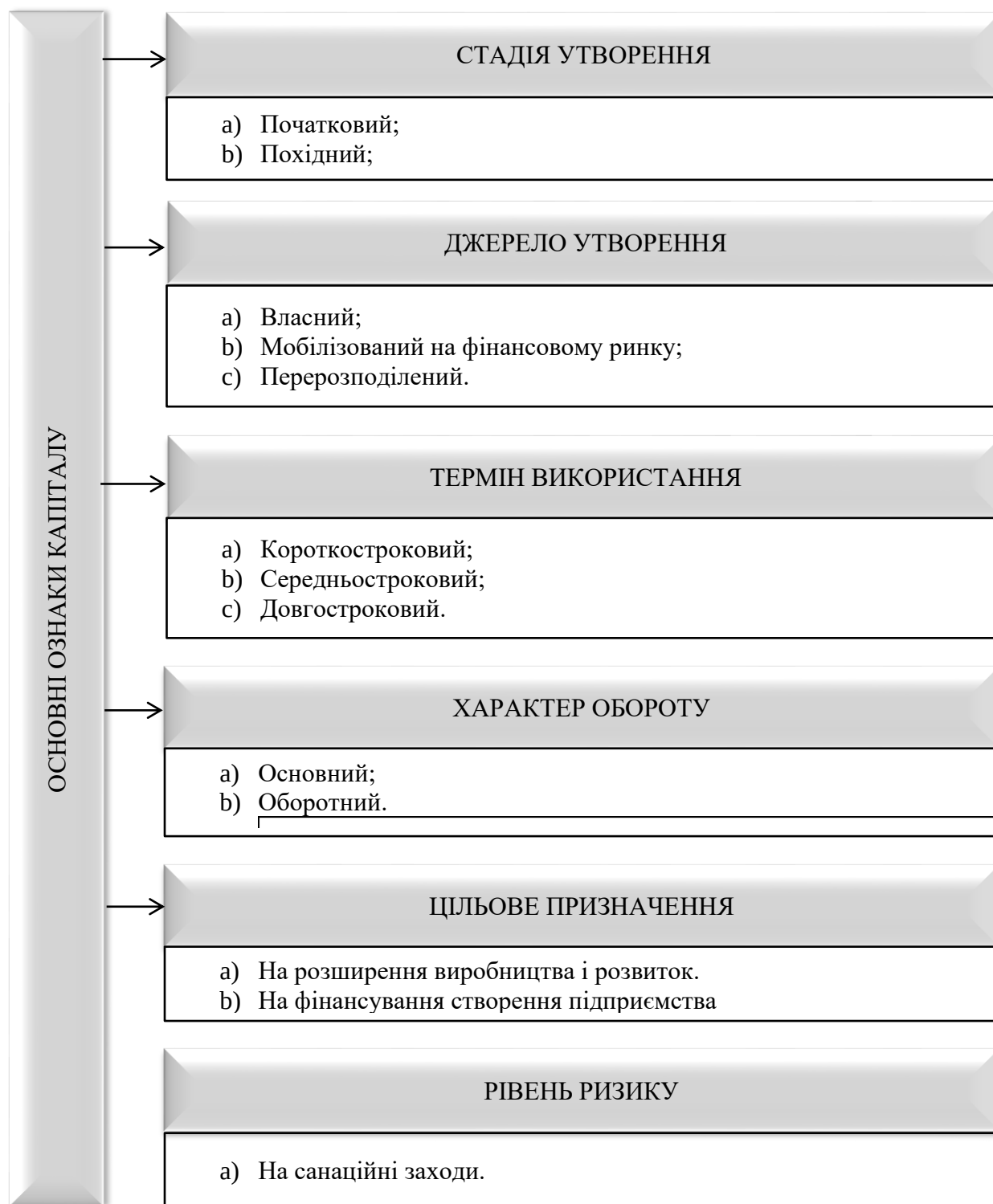

Рис. 1.6 – Основні ознаки капіталу, складено автором

Джерело:

- більша гнучкість: відсутність зобов'язання погашення капіталу дозволяє підприємствам більше гнучко реагувати на зміни в економічному середовищі та вкладати кошти у розвиток та інновації.

- збереження контролю: використання власного капіталу дозволяє уникнути втрати контролю над підприємством, яке може виникнути в разі великої залежності від зовнішніх кредиторів.

- стимулювання довгострокового розвитку: оскільки власний капітал не має терміну погашення, підприємство може довше фокусуватися на довгостроковому розвитку та стратегічних ініціативах.

Недоліки фінансування на основі використання капіталу:

- обмежені можливості для залучення коштів: підприємствам може бути важко залучати великі суми коштів лише на основі власного капіталу, що може обмежити їхні можливості для розширення та інвестування.

- втрата можливостей для фіскальної вигоди: у багатьох країнах існують податкові переваги для підприємств, які фінансуються за допомогою боргу, оскільки відсоткові платежі можуть бути використані для зниження податкових зобов'язань.

- рівень ризику для інвесторів: інвестори власного капіталу, такі як акціонери, можуть не отримати дивіденди у випадку невдачі підприємства, що збільшує їхній ризик порівняно з кредиторами.

- втрати у вартості капіталу: вартість акцій та інших інвестицій може змінюватися відповідно до ринкових умов та фінансових умов, що може призвести до втрати частини вартості власного капіталу.

- відсутність податкових вигод: організації, які фінансуються за допомогою власного капіталу, можуть втрачати певні податкові переваги, доступні для тих, хто використовує боргове фінансування.

- обмежені можливості для вирішення проблем з ліквідністю: у разі фінансових труднощів підприємству може бути важко швидко залучити додаткові кошти, оскільки власний капітал не може бути легко збільшений або зменшений.

- ділова та фінансова прозорість: оскільки власний капітал зазвичай пов'язаний із власниками або акціонерами, це може призвести до більшого рівня ділової та фінансової прозорості, оскільки інформація про фінансовий стан компанії може бути відкритою для громадськості.

Рис. 1.7 – Переваги і недоліки фінансування на основі використання власного і позикового капіталу, складено автором.

Джерело:

Враховуючи ці переваги та недоліки, підприємства часто вибирають стратегії фінансування, які комбінують власний капітал та боргові інструменти для забезпечення оптимального співвідношення ризику та вигод.

Капітал у контексті економіки та бізнесу виконує різні ключові ролі і має численні аспекти, що важливі для розуміння його сутності та функцій. Нижче подано підсумок ключових аспектів, пов'язаних з капіталом:

- капітал представляє собою економічні ресурси, які використовуються

для виробництва та створення вартості. Його можна класифікувати як фізичний (обладнання, машини) та фінансовий (грошові кошти, цінні папери).

- капітал виконує ключові функції, такі як створення вартості, забезпечення продуктивності, збереження вартості, розподіл доходу та стимулювання розвитку та інновацій.

- капітал можна класифікувати з різних точок зору, таких як за терміном погашення, джерелом залучення, за джерелом забезпечення, за цільовим призначенням та формою виплат.

- власний капітал може бути джерелом фінансування для підприємств. Переваги включають відсутність обов'язку погашення, зменшення фінансового ризику та більшу гнучкість. Однак існують обмежені можливості для залучення коштів та втрати податкових вигод.

- кругообіг капіталу включає етапи від грошового капіталу до товарного та знову до грошового. Основні ознаки капіталу включають його вартість, продуктивність, можливість зберігання вартості, можливість підзаробітку, засоби виробництва, ризик та права власності.

Різні підприємства можуть використовувати капітал залежно від їхньої організаційно-правової форми та галузі. Це може впливати на склад елементів власного капіталу та порядок їх формування та руху. Загальною метою використання капіталу є створення умов для ефективного виробництва, розвитку підприємств та забезпечення сталого фінансового розвитку. Підприємства вибирають стратегії фінансування, щоб забезпечити оптимальне співвідношення ризику та вигод, враховуючи конкретні умови своєї діяльності та стратегічні цілі.

1.2. Методика розрахунку показників оцінки капіталу підприємства

Оцінка капіталу підприємства важлива для розуміння його фінансового стану та здатності забезпечувати ділову активність і розвиток. Для цього

використовуються різноманітні показники, які визначаються методиками розрахунку. Нижче представлено основні показники та їхні методи розрахунку:

1. Рентабельність капіталу:

$\text{Рентабельність капіталу} = \text{Чистий прибуток} / \text{Загальний капітал} \times 100\%$

Цей показник вказує на ефективність використання капіталу для отримання прибутку.

2. Рентабельність власного капіталу:

$\text{Рентабельність власного капіталу} = \text{Чистий прибуток} / \text{Власний капітал} \times 100\%$

Визначає прибутковість власників та акціонерів.

3. Коефіцієнт автономії:

$\text{Коефіцієнт автономії} = \text{Власний капітал} / \text{Загальний капітал} \times 100\%$

Відображає відсоток власних коштів у структурі капіталу підприємства.

4. Оборотність капіталу:

$\text{Оборотність капіталу} = \text{Доход від реалізації} / \text{Загальний}$

Показник вказує, скільки оборотів генерується на кожну одиницю капіталу.

5. Коефіцієнт фінансового левереджу:

$\text{Коефіцієнт фінансового левереджу} = \text{Зовнішній капітал} / \text{Власний капітал}$

Показник вказує на ступінь використання зовнішнього фінансування.

6. Капіталоозброєність:

$\text{Капіталоозброєність} = \text{Активи} / \text{Власний капітал}$

Визначає, скільки активів може обслуговувати одиниця власного капіталу.

Ці показники надають комплексний огляд фінансового стану підприємства та його ефективності в управлінні капіталом. Розрахунок цих показників слід використовувати разом із звітами та іншими фінансовими інструментами для прийняття управлінських рішень.

Показники ефективності використання капіталу – це числові величини, які використовуються для оцінки того, наскільки ефективно підприємство використовує свій капітал для досягнення фінансових та економічних цілей. Ці показники дозволяють аналізувати, наскільки успішно підприємство вкладає свій капітал в виробництво товарів і послуг, генерує прибуток та управляє

своєю фінансовою структурою.

Таблиця 1.5 – Показники ефективності використання капіталу підприємства

Показник	Формула	Характеристика
Оборотність сукупного капіталу у днях	$360 / \text{Коефіцієнт оборотності сукупного капіталу}$	відображає інтенсивність використання сукупного капіталу підприємства
Оборотність власного капіталу у днях	$360 / \text{Коефіцієнт оборотності власного капіталу}$	показує кількість днів, за які власний капітал зробить 1 операційний оберт
Оборотність позикового капіталу у днях	$360 / \text{Коефіцієнт оборотності позикового капіталу}$	показує кількість днів, за які позиковий капітал зробить 1 операційний оберт
Коефіцієнт оборотності сукупного капіталу	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / Валюта балансу	говорить про збільшення обсягів виручки від реалізації в розрахунку на 1 гривню відповідного капіталу
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / Власний капітал	
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / Сума довгострокових та поточних зобов'язань	
Коефіцієнт закріплення сукупного капіталу	$1 / \text{Коефіцієнт оборотності сукупного капіталу}$	характеризується розміром відповідного капіталу, який припадає на 1 гривню виручки від реалізації продукції підприємства
Коефіцієнт закріплення власного капіталу	$1 / \text{Коефіцієнт оборотності власного капіталу}$	
Коефіцієнт закріплення позикового капіталу	$1 / \text{Коефіцієнт оборотності позикового капіталу}$	
Коефіцієнт незалежності	Власний капітал / Валюта балансу	показує, яку частину у загальних вкладеннях у підприємство складає власний капітал, характеризує фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності
Коефіцієнт фінансової стійкості	Власний капітал + Довгострокові зобов'язання / Валюта балансу	характеризує фінансовий стан та платоспроможність підприємства як позичальника коштів
Коефіцієнт фінансування	Власний капітал / довгострокових і поточних зобов'язань	показує, яка частка власних коштів підприємства припадає на одиницю всіх залучених коштів

Джерело:

Ці показники грають важливу роль у фінансовому аналізі та допомагають інвесторам, аналітикам та менеджерам робити обґрунтовані рішення щодо ефективності використання капіталу підприємства.

Фінансування підприємства може здійснюватися різними способами, і вони можуть бути класифіковані за джерелами надходження капіталу. Основні форми фінансування мають свої характеристики.

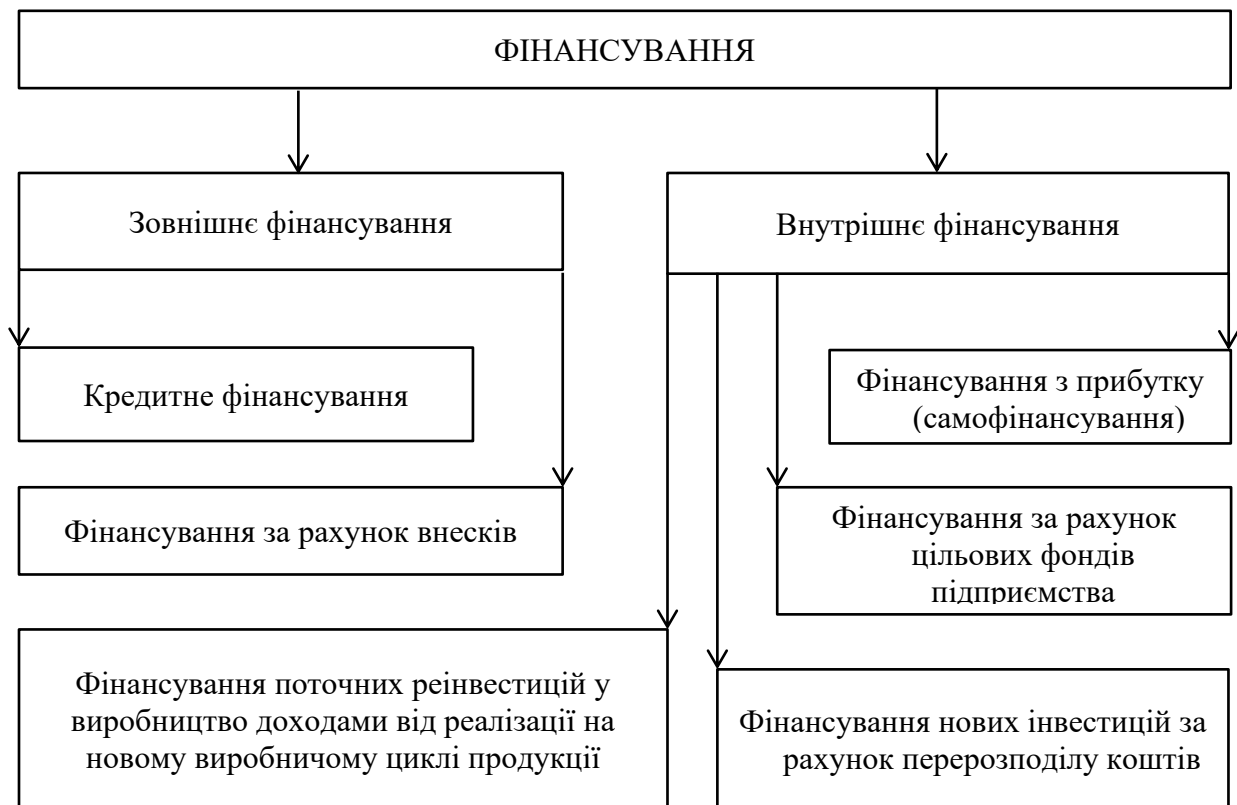

Рис. 1.8 – Форми фінансування підприємства за джерелами надходження капіталу

Джерело:

Власний капітал – це грошові або матеріальні внески власників підприємств. Власний капітал включає акції та нерозподілені прибутки підприємства. Залучення зовнішнього капіталу – підприємство може залучати кошти від зовнішніх джерел. Це може бути реалізовано через видання облігацій (боргове фінансування), отримання банківських кредитів, залучення венчурних інвестицій.

Кредитування – підприємство може отримувати кредити від фінансових установ, таких як банки. Це може бути кредит на короткий термін або

довгостроковий кредит, в залежності від потреб підприємства. Кредитування від держави – підприємства можуть отримувати фінансову підтримку від держави у вигляді пільг, субсидій або державних кредитів для розвитку та збільшення конкурентоспроможності.

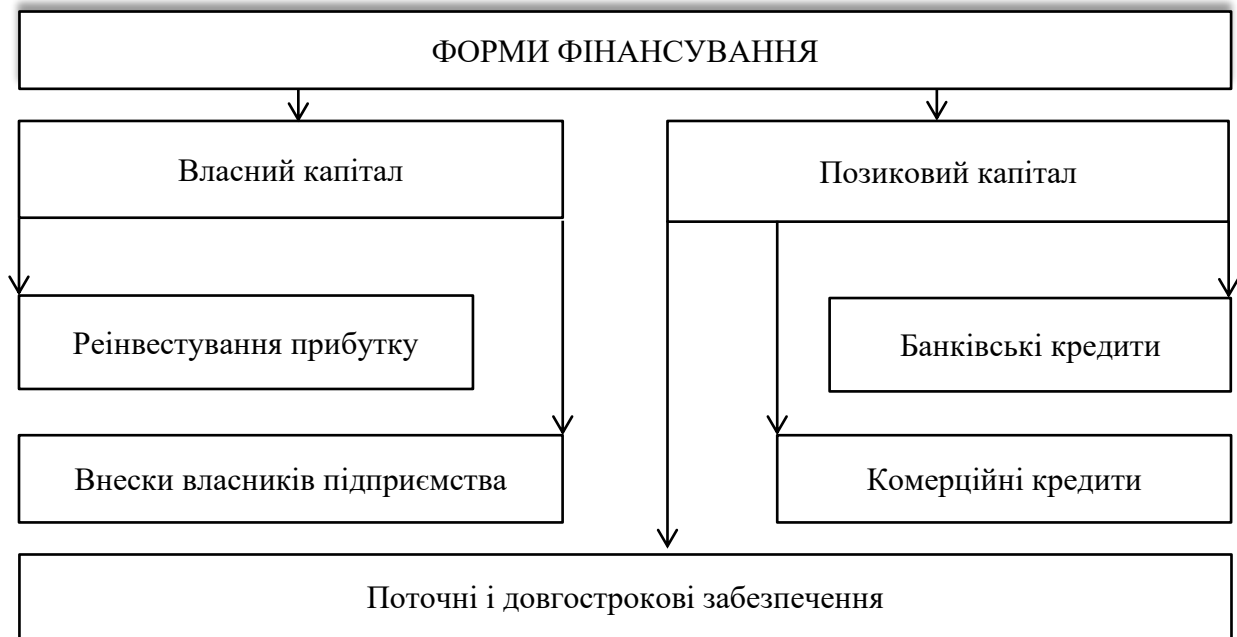

Рис. 1.9 – Форми фінансування підприємства за правовим статусом капіталодавців по відношенню до підприємства

Джерело:

Іпотека та лізинг – підприємства можуть отримувати фінансування, використовуючи нерухомість або обладнання в якості застави для отримання іпотеки або лізингу. Це дозволяє їм здійснювати капіталоозброєність без необхідності повного власництва

Узагальнюючи, можна зазначити, що капітал в економіці та бізнесі виконує ключові ролі і є важливим ресурсом для фінансування підприємств та забезпечення їхнього розвитку. Основні форми фінансування підприємства за джерелами надходження капіталу включають власний капітал, залучення зовнішнього капіталу, кредитування, кредитування від держави, іпотеку та лізинг.

Рис. 1.10 – Форми фінансування за впливом на капітал (пасив балансу) та майно (актив балансу) підприємства

Джерело:

Підприємства вибирають стратегії фінансування, щоб забезпечити оптимальне співвідношення ризику та вигод, враховуючи конкретні умови своєї діяльності та стратегічні цілі.

Практика ефективного управління капіталом та аналізу фінансового стану підприємства сприяє прийняттю обґрунтованих рішень та забезпечує стійкість та конкурентоспроможність у сучасному бізнес-середовищі.

1.3. Методи управління структурою капіталу підприємства

Управління структурою капіталу є ключовим аспектом фінансового управління підприємством. Структура капіталу визначає, як розділяються різні джерела фінансування у вигляді власного та залученого капіталу. Ефективне управління цією структурою дозволяє підприємству забезпечувати оптимальне

фінансове забезпечення та знижувати фінансові ризики. Ось деякі методи управління структурою капіталу:

- аналіз фінансового левереджу – підприємство повинно ретельно аналізувати свій фінансовий левередж, тобто відношення зовнішнього боргу до власного капіталу. Це дозволяє визначити оптимальний рівень боргового фінансування та уникати зайвого фінансового тиску;

- управління дивідендами – ретельне управління виплатами дивідендів може впливати на розподіл прибутку між власниками та збереження прибутку в компанії для внутрішнього розвитку. Ефективне вирішення цього питання може впливати на структуру капіталу;

- оптимізація капіталовкладень – правильне розподілення капіталовкладень на проекти з високою рентабельністю може забезпечити ефективне використання внутрішніх ресурсів та зменшити потребу у зовнішньому фінансуванні;

- диверсифікація джерел фінансування – підприємство повинно розглядати можливості різноманітних джерел фінансування, таких як банківські кредити, емісія облігацій, венчурне фінансування та інші, для забезпечення стійкості та різноманітності у структурі капіталу;

- управління ризиком валютних курсів – якщо підприємство має міжнародну діяльність, управління ризиком валютних курсів стає важливим аспектом. Заходи для зниження валютного ризику можуть впливати на вибір джерел фінансування;

- співвідношення між власним та залученим капіталом – підприємство повинно уважно визначити оптимальне співвідношення між власним та залученим капіталом відповідно до своїх фінансових цілей та ризикового профілю;

- стратегії фінансового планування – розробка стратегій фінансового планування, враховуючи потреби в інвестиціях, розширенні та виплаті дивідендів, дозволяє підприємству ефективно управляти своїм капіталом.

Всі ці методи дозволяють підприємству адаптуватися до змін у

фінансовому середовищі, мінімізувати ризики та максимізувати використання капіталу для досягнення стратегічних цілей. Управління структурою капіталу є динамічним процесом, який вимагає постійного моніторингу та аналізу фінансових умов та можливостей. Управління капіталом – це комплексний процес, який включає в себе не лише оптимізацію структури капіталу, але і ефективне використання цього капіталу для досягнення стратегічних та фінансових цілей підприємства. Структура управління капіталом включає в себе наступні елементи: фінансове планування, стратегічне управління, фінансовий аналіз, ризик-менеджмент, керування дивідендами, оптимізація капіталовкладень, управління податками, комунікація з інвесторами.

Створення детальних фінансових планів, включаючи плани розвитку, інвестицій та витрат, є основою управління капіталом. Це дозволяє підприємству адаптуватися до змін в економічному середовищі та забезпечує ефективне використання ресурсів. Розробка стратегій управління капіталом повинна відповідати загальній стратегії розвитку підприємства. Це включає в себе вибір оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом, а також розгляд можливостей для розширення та інвестування. Постійний фінансовий аналіз дозволяє вчасно виявляти тенденції та проблеми в управлінні капіталом. Він включає в себе оцінку рентабельності, ліквідності, оборотності та інших ключових фінансових показників. Управління ризиками включає в себе оцінку та керування фінансовими ризиками, пов'язаними зі змінами валютних курсів, процентних ставок, ринкових умов та інших факторів. Підприємство повинно ретельно планувати та керувати виплатами дивідендів, враховуючи фінансові потреби та очікування акціонерів. Це важливий елемент управління відносинами з інвесторами. Ефективне розподілення капіталовкладень на прибуткові проекти дозволяє підприємству максимізувати виходи та генерувати значущий прибуток. Раціональне управління податками дозволяє підприємству мінімізувати податкове навантаження та використовувати податкові переваги для зменшення фінансового тиску. Ефективна комунікація з інвесторами допомагає створити довіру та

забезпечити підтримку для стратегій управління капіталом. Розкриття інформації та проведення регулярних зустрічей з інвесторами є ключовим елементом цього процесу.

Управління капіталом повинно бути адаптивним та орієнтованим на досягнення конкретних мети підприємства, а також враховувати змінність у фінансовому оточенні. Спільні зусилля всіх підрозділів компанії, а також взаємодія з екстернальними стейкхолдерами, є важливими для успішного управління капіталом.

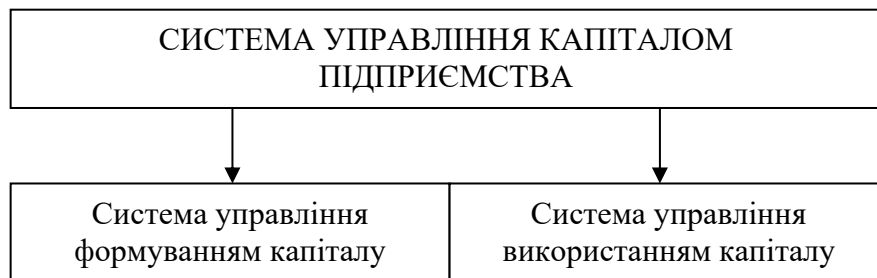

Рис. 1.11 – Структура системи управління капіталом підприємства

Джерело:

Оцінка бізнесу в структурі капіталу є ключовим етапом при управлінні фінансами підприємства та прийнятті стратегічних рішень. Існує кілька підходів до оцінки бізнесу, які враховують його структуру капіталу. Ось деякі з них:

1) вартісний підхід – оцінює бізнес на основі його вартості, що включає як власний, так і залучений капітал. Основні методи вартісного підходу включають метод дисконтованих грошових потоків (DCF) і метод вартості активів.

2) метод дисконтованих грошових потоків (DCF) – метод оцінки передбачає визначення вартості бізнесу на основі прогнозу його грошових потоків у майбутньому. Грошові потоки дисконтуються за певною ставкою дисконту, і їхні сучасні вартості складають загальну вартість бізнесу.

3) метод вартості активів (Asset-Based Approach) – оцінює бізнес, виходячи зі справедливої вартості його активів та зобов'язань. Вартість власних активів віднімається від вартості всіх зобов'язань, і отримане значення є

оцінкою власного капіталу.

4) ринковий підхід – оцінює бізнес, порівнюючи його з аналогічними компаніями на ринку. Для цього використовуються показники, такі як P/E (Price-to-Earnings), P/S (Price-to-Sales), P/B (Price-to-Book), які порівнюються з аналогічними показниками інших компаній.

5) капіталізація прибутку (Earnings Capitalization) – метод визначає вартість бізнесу як прибуток, отриманий в результаті використання його капіталу. Використовуються показники, такі як P/E, для визначення ціни акцій відносно прибутку.

Вибір конкретного підходу залежить від характеристик бізнесу, його галузі, фінансової стабільності та інших факторів. Комбінація кількох методів часто використовується для отримання більш точної та надійної оцінки бізнесу в структурі його капіталу.

Відносні показники капіталу є важливою частиною фінансового аналізу підприємства та вказують на ефективність та стійкість його фінансового стану. Ці показники відображають різноманітні аспекти використання капіталу в контексті інших елементів фінансового здоров'я підприємства.

- коефіцієнт фінансового левереджу (Financial Leverage Ratio): показник відображає ступінь використання залучених коштів в порівнянні з власним капіталом. Високий фінансовий левередж може збільшити рентабельність акціонерів, але також збільшує фінансовий ризик.

- коефіцієнт власності (Equity Ratio): показник визначає відношення власного капіталу до загального активу. Високий коефіцієнт власності вказує на те, що більша частина активів фінансується за рахунок власного капіталу, що може свідчити про стійкість.

- коефіцієнт боргового навантаження (Debt-to-Equity Ratio): показник вказує на відношення заборгованості до власного капіталу. Високий борговий навантаження може свідчити про велику залученість зовнішнього капіталу, що збільшує ризик.

- коефіцієнт оборотності власного капіталу (Return on Equity, ROE):

визначає рентабельність власного капіталу. Висока ROE може свідчити про ефективне використання капіталу та гарну фінансову продуктивність.

- коефіцієнт загальної ліквідності (Current Ratio): показник вказує на можливість погашення поточних зобов'язань за рахунок поточних активів. Ізоляція цього показника дозволяє оцінити готовність підприємства до зобов'язань за короткостроковими засобами.

- коефіцієнт швидкого відшкодування (Quick Ratio): показник визначає готовність підприємства погашати свої поточні зобов'язання, використовуючи тільки найбільш ліквідні активи (за винятком запасів).

- коефіцієнт оборотності капіталу (Capital Turnover Ratio): показник вказує, наскільки ефективно використовується весь капітал підприємства для генерації прибутку. Високий оборотний капітал свідчить про ефективне використання ресурсів.

Важливо враховувати, що відносні показники капіталу мають сенс тільки в контексті галузі, в якій діє підприємство, та порівняння з аналогічними показниками для схожих компаній. Комбінація декількох показників дозволяє отримати більш повний образ фінансового стану та ефективності використання капіталу підприємства. Формування капіталу підприємства є складним процесом і залежить від ряду факторів, які враховуються на різних етапах розвитку підприємства. Це багатоаспектний процес, і успіх залежить від ефективного врахування та управління різноманітними факторами, які впливають на фінансовий стан підприємства.

Механізм управління капіталом підприємства – це система організаційних, фінансових та стратегічних заходів, спрямованих на ефективне формування, використання та збереження капіталу для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Розробка фінансових планів, які визначають потреби в капіталі на різних етапах розвитку підприємства.

Таблиця. 1.7 – Характеристика відносних показників

Назва показника	Порядок розрахунку показника	Норматив не значення	Суть показника
1	2	3	4
1. Коефіцієнт автономії	Власний капітал / загальну суму пасивів $K_{фн} = BK / \sum K$	$\geq 0,5$	Його значення показує, яку частину активів компанія може профінансувати за рахунок власних коштів. Чим більше значення, тим менше фінансова незалежність.
2. Коефіцієнт Концентрації позикового капіталу	Сума довгострокових зобов'язань та поточних зобов'язань / Загальну суму пасивів $K_{зк} = PK / \sum K$	$\leq 0,5$	Показник вказує на те, яка частина активів підприємства фінансується за рахунок всіх зобов'язань.
3. Коефіцієнт фінансової залежності	Загальна сума пасиву / власний капітал підприємства $K_{фз} = \sum K / BK$	$\leq 0,5$	Коефіцієнт обернений до коефіцієнта фінансової автономії і показує скільки компанія використовує фінансових ресурсів на кожну одиницю власного капіталу. Чим більше значення, тим більше залежність від позикових коштів.
4. Коефіцієнт поточної заборгованості	Сума короткострокових зобов'язань / загального капіталу (валюти балансу). $K_{пз} = K_3 / \sum K$		Показник показує, яку частину активів сформовано за рахунок позикових ресурсів короткострокового характеру
5. Коефіцієнт стійкого фінансування або фінансової стійкості	Сума власного капіталу і довгострокових зобов'язань / суми пасивів. $K_{сф} = (BK + ДЗ) / \sum K$	0,7-0,9	Показник показує, яку частку активів підприємство здатне фінансувати за рахунок власного капіталу і капіталу, залученого на довгостроковій основі. Зниження вказаної норми означає залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.
6. Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	Сума власного капіталу/ суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань $K_{нкдз} = BK / (BK + ДЗ)$	0,6-0,7	Показник показує відсоток власного капіталу в капіталізованих джерелах.
7. Коефіцієнт фінансової залежності капіталізованих джерел	$K_{зкдз} = ДЗ / BK + ДЗ$	1,67-2,5	Підвищення показника може свідчити і про посилення залежності від зовнішніх кредиторів, але також показує довіру до цього підприємства зі сторони кредиторів

Аналіз фінансових показників допомагає визначити ефективність використання капіталу та вчасно виявляти можливі ризики.

Рис. 1.13 – Основні принципи формування капіталу підприємства

Джерело

Вибір стратегії використання капіталу, яка відповідає стратегічним цілям підприємства. Це може включати в себе розробку інновацій, входження на нові ринки, розвиток нових продуктів та інші стратегічні ініціативи.

Постійний моніторинг та аналіз фінансових показників, визначення та виправлення відхилень від плану. Це дозволяє підприємству оперативно реагувати на зміни в фінансовому середовищі та максимізувати використання капіталу. Визначення оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом враховуючи вартість капіталу та фінансові ризики. Оптимізація структури капіталу дозволяє забезпечити найбільш ефективне використання ресурсів.

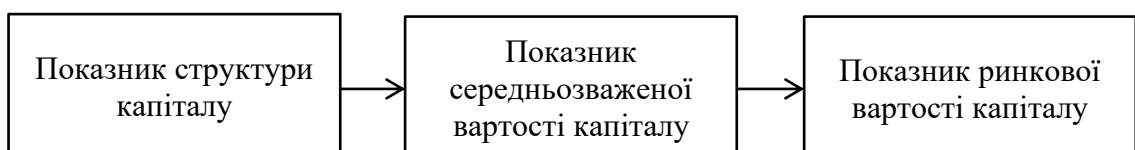

Рис. 1.14 – Взаємозв'язок показників структури капіталу, середньозваженої вартості капіталу й ринкової вартості підприємства

Джерело

Оцінка та керування фінансовими ризиками, пов'язаними зі змінами валютних курсів, процентних ставок, ринкових умов та іншими факторами. Ефективний ризик-менеджмент дозволяє уникнути потенційних втрат та зберегти стабільність фінансів.

Розробка стратегій фінансового планування, які враховують потреби в інвестиціях, розширенні та виплаті дивідендів. Це дозволяє підприємству ефективно управляти своїм капіталом.

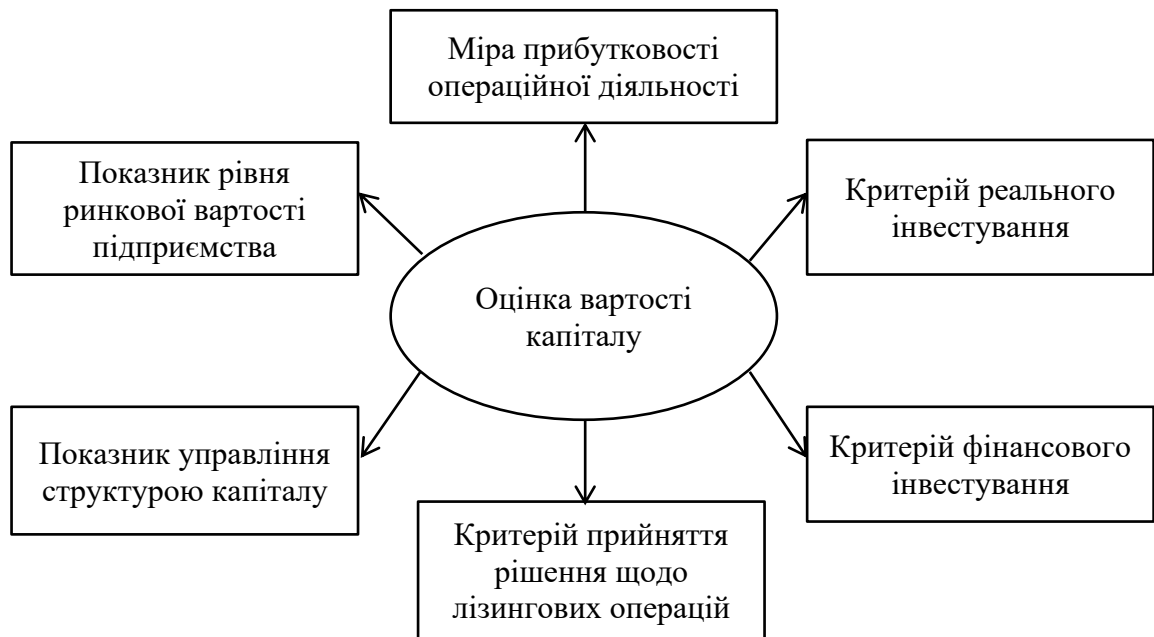

Рис. 1.15 – Сфера використання оцінки вартості капіталу підприємства
Джерело

Забезпечення прозорості та ефективної комунікації з інвесторами щодо стратегій, фінансових показників та планів розвитку. Це сприяє високому рівню довіри та підтримує привабливість підприємства для інвесторів.

Механізм управління капіталом повинен бути гнучким та адаптованим до змін у фінансовому середовищі та стратегічних цілях підприємства. Ефективне управління капіталом допомагає забезпечити стійкість та сталість фінансового стану підприємства в умовах змінного бізнес-середовища.

Оцінка вартості капіталу використовується в різних сферах діяльності для прийняття стратегічних рішень, фінансового планування та забезпечення сталості бізнесу. Основні сфери використання оцінки вартості капіталу включають: фінансове планування, інвестиційні рішення, фінансовий аналіз та

звітність, стратегічне управління, оцінка бізнесу та майнових активів, формування цін на продукцію та послуги, оцінка фінансового ризику, вибір джерел фінансування, оцінка ефективності управління.

Таблиця 1.8 – Інструментарій управління структурою капіталу

Критерій	Характеристика методу	Розрахунок	Переваги методу	Недоліки методу
За критерієм максимізації фінансової рентабельності	Використання механізму фінансового левериджу. Характеризує використання позикових ресурсів, яке впливає на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу.	$DFL = (1 - T) * (K_{вк} - V_{пк}) * ПК / ВК$ де: DFL- ефект фінансового важеля, %; Т- ставка податку на прибуток К _{вк} - коефіцієнт валової рентабельності активів, %; В _{пк} - розмір відсотків за позиковий капітал, %; ПК- сума позикового капіталу; ВК-сума власного капіталу.	Моніторинг зростання вартості власного капіталу, визначення фінансової стійкості та ступеня фінансового ризику, визначення сукупного ризику підприємства.	Має короткостроковий характер, не враховує внутрішню структуру власного і позикового капіталу, вартість власного капіталу, інфляцію.
За критерієм мінімізації вартості капіталу	Оцінка вартості власного і позикового капіталу за різними умовами його залучення	$WACC = W_{пк} * V_{пк} * (1 - T) + W_{вк} * V_{вк}$, де: WACC- середньозважена вартість капіталу, %; W _{пк} -частка позикових коштів W _{вк} -частка власного капіталу; В-вартість компонентів капіталу, %; Т-ставка податку на прибуток.	Можливість обрання найдешевшого співвідношення між джерелами фінансування підприємства.	Відсутнє врахування галузевих і інших ризиків. Труднощі при розрахунках ціни одиниці капіталу, отриманого з конкретного джерела.

Джерело

Визначення оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом для забезпечення ефективного фінансового планування та розвитку підприємства. Прийняття рішень щодо інвестицій в нові проекти, розширення виробництва або входження на нові ринки, враховуючи вартість капіталу та очікувану рентабельність. Оцінка вартості капіталу допомагає аналізувати фінансові показники, визначати ефективність використання ресурсів та розробляти стратегії для покращення фінансового стану підприємства. Формування стратегій розвитку та вибір оптимальних напрямків діяльності,

враховуючи фінансові можливості та вартість капіталу. Визначення ринкової вартості підприємства чи окремих його активів при продажу, придбанні чи реорганізації.

Врахування вартості капіталу при визначенні цін на вироблену продукцію чи надані послуги для забезпечення прибутковості. Визначення рівня фінансового ризику та розробка стратегій для його зменшення або оптимального управління. Розгляд вартості різних джерел фінансування та вибір оптимальних інструментів для забезпечення потреб підприємства у капіталі. Використання оцінки вартості капіталу для оцінки ефективності управлінських рішень та стратегій.

Врахування вартості капіталу в різних аспектах управління дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані рішення та максимізувати стійкість та прибутковість їхньої діяльності.

Інструментарій управління структурою капіталу включає ряд методів та стратегій, що дозволяють компаніям оптимізувати відношення між власним та залученим капіталом. Нижче перераховано деякі з основних інструментів управління структурою капіталу:

- ретельне фінансове планування є важливим етапом в управлінні структурою капіталу. Воно дозволяє визначити потреби в капіталі на різних етапах розвитку підприємства та враховувати ці показники при виборі джерел фінансування;
- розробка стратегій для досягнення оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом, яке враховує вартість капіталу та фінансові ризики;
- залучення додаткового фінансування у вигляді позик чи емісії облігацій для забезпечення необхідних ресурсів для реалізації проектів та стратегій;
- активне управління структурою боргових зобов'язань, вибір оптимальних строків погашення та умов кредитування;
- застосування стратегій для зменшення фінансового ризику, пов'язаного

зі змінами валютних курсів, процентних ставок та інших факторів;

- використання фінансових інструментів, таких як опції чи ф'ючерси, для зменшення ризику та захисту від коливань ринкових умов;
- створення позитивного іміджу та збереження високого рейтингу кредитоспроможності, що дозволяє забезпечити доступність фінансових ресурсів за сприятливими умовами.

Управління структурою капіталу вимагає системного підходу та ретельного аналізу різних факторів. Вибір оптимальної стратегії дозволяє підприємству максимізувати ефективність використання капіталу та забезпечити стійкість фінансового стану

Висновки до розділу 1

Узагальнюючи інформацію щодо теоретичних основ формування та використання капіталу підприємства, можна визначити ключові аспекти:

Капітал представляє собою фінансові ресурси, які підприємство використовує для здійснення своєї діяльності. Він є джерелом фінансування та ресурсом для розвитку. Капітал класифікується за джерелами походження (власний та залучений), за строками використання (короткостроковий та довгостроковий), та за фінансовою формою (грошовий, товарний, фінансовий).

Різні організаційно-правові форми господарювання визначають структуру та елементи власного капіталу, такі як статутний капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток. Організаційно-правові форми впливають на структуру та рух власного капіталу підприємства, визначають порядок формування та використання капіталу.

До складу власного капіталу входять різні елементи, такі як запаси, нерозподілений прибуток тощо. Їхнє співвідношення визначає структуру капіталу підприємства. Ефективне управління структурою капіталу передбачає вибір оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом, використання різних інструментів та стратегій.

Кругообіг капіталу – це процес постійного обертання грошових та матеріальних ресурсів для забезпечення неперервної виробничої діяльності підприємства. Функції капіталу включають фінансування, інвестування, розподіл прибутку та забезпечення ліквідності.

Оцінка вартості капіталу важлива для прийняття рішень щодо фінансового планування, інвестицій, формування цін, управління ризиками та визначення структури капіталу. Використання різноманітних методів для розрахунку показників оцінки капіталу, таких як рентабельність власного капіталу, рентабельність інвестицій, відношення боргу до власного капіталу та інших. Такі показники допомагають оцінити ефективність використання капіталу та прибутковість підприємства.

Ці аспекти разом утворюють комплексне уявлення про роль та управління капіталом на підприємстві, сприяючи стабільності, сталості та ефективності його діяльності.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз фінансового-економічного стану підприємства

Великобагачанський комбікормовий завод – підприємство, що розташоване в с. Велика Багачка Полтавської області у Великобагачанській ОТГ та спеціалізується на вирощуванні зернових і технічних культур. Великобагачанський комбікормовий завод входить до «Білоцерківської агропромислової групи». Великобагачанська ОТГ утворена на території Великобагачанського району. Площа району – 1,01 тис. кв. км., що становить 3,5 % території області і займає по площі дванадцяте місце серед районів Полтавщини. Населення – близько 27 тис. чол., пересічна густота – 29 осіб на квадратний кілометр. У районі 16 сільських і 2 селищних ради, що об'єднують 74 населених пункти. Відстань до найближчої залізничної станції «Яреськи» – 13 кілометрів.

Засновниками компанії є: Ігор Діденко – розмір внеску до статутного фонду 54,45 тис. грн (90%); Любов Діденко – розмір внеску до статутного фонду 6,05 тис. грн (10%). Кінцевий бенефіціарний власник компанії – Ігор Діденко.

Великобагачанський комбікормовий завод займається вирощуванням зернових і технічних культур. У березні 2018 р. Великобагачанський комбікормовий завод розпочав будівництво елеватора в смт. Велика Багачка Великобагачанського району, Полтавської області. Потужність елеватора – 30 тис. т.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Великобагачанський комбікормовий завод» Великобагачанського району (далі ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод») – створене та діє на підставі норм Цивільного кодексу України та інших актів законодавства у відповідності до рішення учасників Товариства. Товариство набуло статусу юридичної особи зі

моменту його державної реєстрації, є юридичною особою за законодавством України і користується всіма наданими законодавством правами, у т.ч. має печатку та штампи з власним найменуванням. Метою діяльності ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» є отримання прибутку на основі задоволення потреб громадян, підприємств, установ та організацій у продукції, товарах, послуг, які виробляються та надаються в межах діяльності, обумовленої Статутом.

Крім основного виду діяльності має додаткові це: налаштування промислового обладнання; електро-випробування; неруйнівний контроль та вібродіагностика; автоматизація технологічних процесів; розробка програмного забезпечення; монтаж технологічного обладнання. Дані види послуг проводяться в середині підприємства.

Організаційна структура ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» - це сукупність певним чином пов'язаних між собою управлінських ланок. Вона характеризується кількістю органів управління, порядком їхньої взаємодії та функціями, які вони виконують. Головне призначення організаційної структури - забезпечити ефективну діяльність управлінського персоналу. Вона безпосередньо пов'язана з виробничою структурою підприємства. Принцип формування структури управління - організація та закріплення тих або інших функцій управління за підрозділами апарату управління. Організаційна структура апарату управління характеризується різною кількістю ланок. Кожний з них несе особисту відповідальність за доручену йому ділянку роботи.

На рис 2.1 приведена організаційна структура ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод». Основу її становить так званий «шахтний» принцип побудови і спеціалізації управлінського процесу за функціональними підсистемами організації. Найважливіші для діяльності організації функції знаходять організаційне закріплення. Для кожної з них формується ієрархія служб, за якої основні функціональні служби поділяються на дрібніші підрозділи, що вирішують вузькоспеціалізовані завдання. Це дає змогу підібрати у відповідні відділи кваліфікованих фахівців, які професійно виконують

свою роботу, що забезпечує організації мінімізацію витрат виробничої функції.

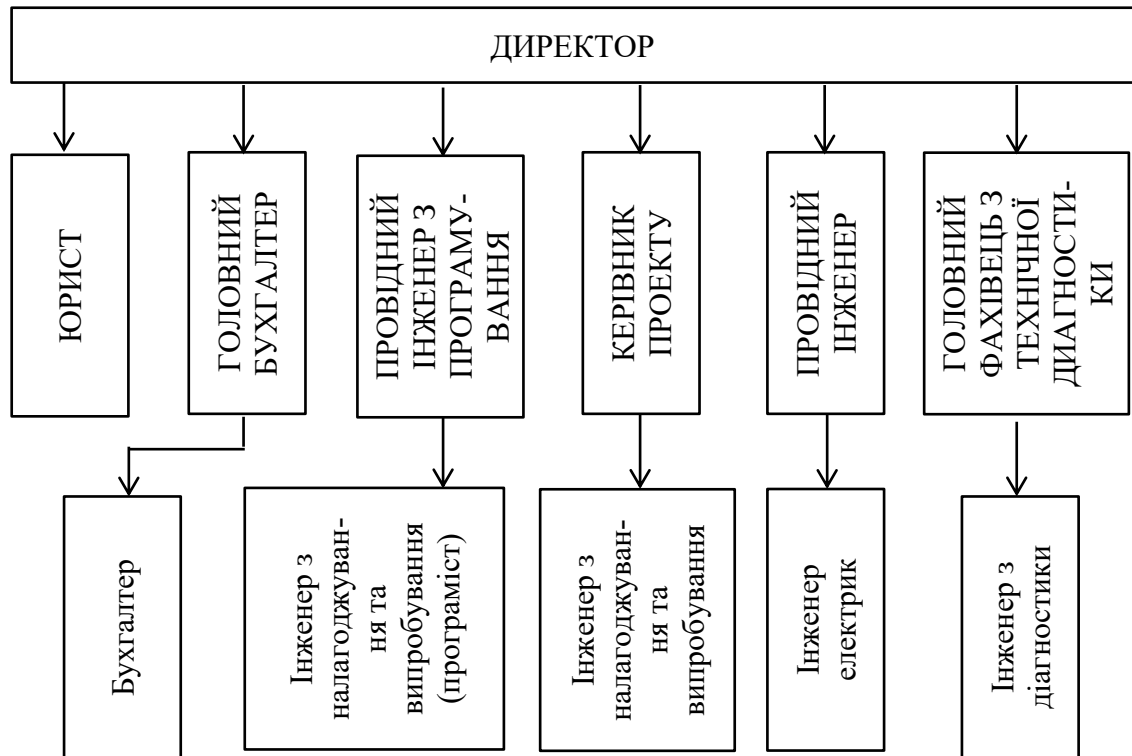

Рис. 2.1. – Структура підприємства

Результати роботи кожної функціональної служби оцінюються відповідними показниками. Наприклад, робота виробничого відділу характеризується показниками виконання графіка випуску продукції, витрат ресурсів, продуктивності праці, використання обладнання тощо. Відповідно будується й система матеріального стимулювання, яка орієнтується передусім на досягнення високих показників кожної служби. Підприємство має самостійний баланс, печатку зі своїм найменуванням, поточні та вкладні (депозитні) рахунки в банках. Установчим документом є Статут.

Організаційна структура управління представляє собою сукупність певним чином пов'язаних між собою управлінських ланок і характеризується кількістю органів управління, порядком їх взаємодії та функціями, які вони виконують. Головне призначення організаційної структури – забезпечити ефективну діяльність управлінського персоналу.

Для виконання своїх основних цілей і завдань ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» здійснює такі види діяльності:

- ведення сільськогосподарського виробництва;
- переробка сільськогосподарської продукції, як власного виробництва, так і придбаної у інших виробників;
- оптова і роздрібна торгівля продукцією власного виробництва;
- заняття підсобними промислами та виробництво товарів широкого вжитку;
- надання агротехнічних та інших послуг членам підприємства, жителям сільських пунктів, фермерським господарствам, сільськогосподарським та іншим підприємствам та організаціям;
- виготовлення та реалізація малогабаритної сільськогосподарської техніки і предметів дрібного інвентарю тощо;
- надання транспортних та комунально-побутових послуг членам підприємства та іншим категоріям громадян;
- надання ремонтних, будівельних, ритуальних, побутових, науково-консультаційних послуг;
- роздрібна торгівля здійснюється через магазин та бар.

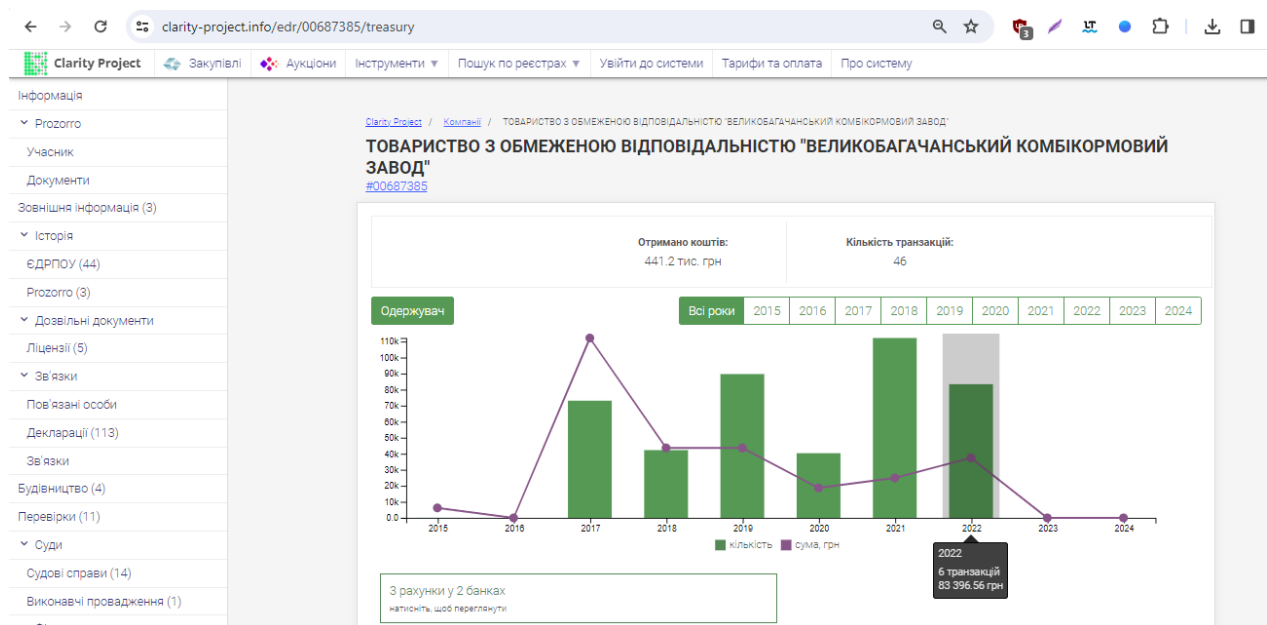

Рис. 2.2. – Кількість здійснених транзакцій та їх види

Джерело: побудовано автором

Види і послідовність формування фінансових результатів підприємства проаналізовано в табл. 2.1.

**Таблиця 2.1 – Показники оцінки фінансових результатів діяльності
ТОВ «Велико-багачанський комбікормовий завод»**

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2022 р. у % до 2020 р.
	сума, тис. грн	% до під- сумку	сума, тис. грн	% до під- сумку	сума, тис. грн	% до під - сумку	
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	11812	X	24141	X	25163	X	213,0
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	9843	X	20117	X	20969	X	213,0
У % до доходу(виручки) від реалізації продукції(товарів, робіт, послуг)	X	83,3	X	83,3	X	83,3	X
Операційні витрати	8432	100,0	17951	100,0	18400	100,0	218,2
у тому числі							
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	7933	94,1	17453	97,2	17830	96,9	224,8
б) адміністративні витрати	341	4,0	301	1,7	383	2,1	112,3
в) витрати на збут	17	0,2	15	0,1	13	0,1	76,5
г) інші операційні витрати	141	1,7	182	1,0	174	0,9	123,4
Валовий прибуток (збиток)	1910	X	2664	X	3139	X	164,3
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	X	19,4	X	13,2	X	15,0	X
Прибуток(збиток) від операційної діяльності	1704	X	2383	X	2811	X	165,0
Фінансові та інвестиційні доходи	108	X	12	X	34	X	31,5
Фінансові та інвестиційні витрати	361	X	574	X	438	X	121,3
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	1451	X	1821	X	2407	X	165,9
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності	1451	X	1821	X	2407	X	165,9
У % до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування	X	100,0	X	100,0	X	100,0	X
Чистий прибуток (збиток)	1451	X	1821	X	2407	X	165,9
У % до доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	X	12,3	X	7,5	X	9,6	X
У % до валового прибутку	X	76,0	X	68,4	X	76,7	X

Джерело: розраховано автором

Розраховані в табл. 2.1 аналітичні дані свідчать про позитивний момент в

діяльності ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», що полягає в значному покращенні його фінансових результатів за період 2020 – 2022 рр. Так, чистий дохід (виручка) від реалізації в ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» збільшився з 11812 тис. грн, в 2020 році до 25163 тис. грн в 2022 році, що у відносному виразі становить 213,0 %. Операційні ж витрати за аналогічний період збільшились, а саме на 118,2 %. Все це разом, а пояснює зростання рівня валового прибутку за 2020 - 2022 рр. з 1910 тис. грн до 3139 тис. грн, або на 64,1 %. Наочно зміни у фінансових результатах діяльності ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» відображені на рис. 2.2.

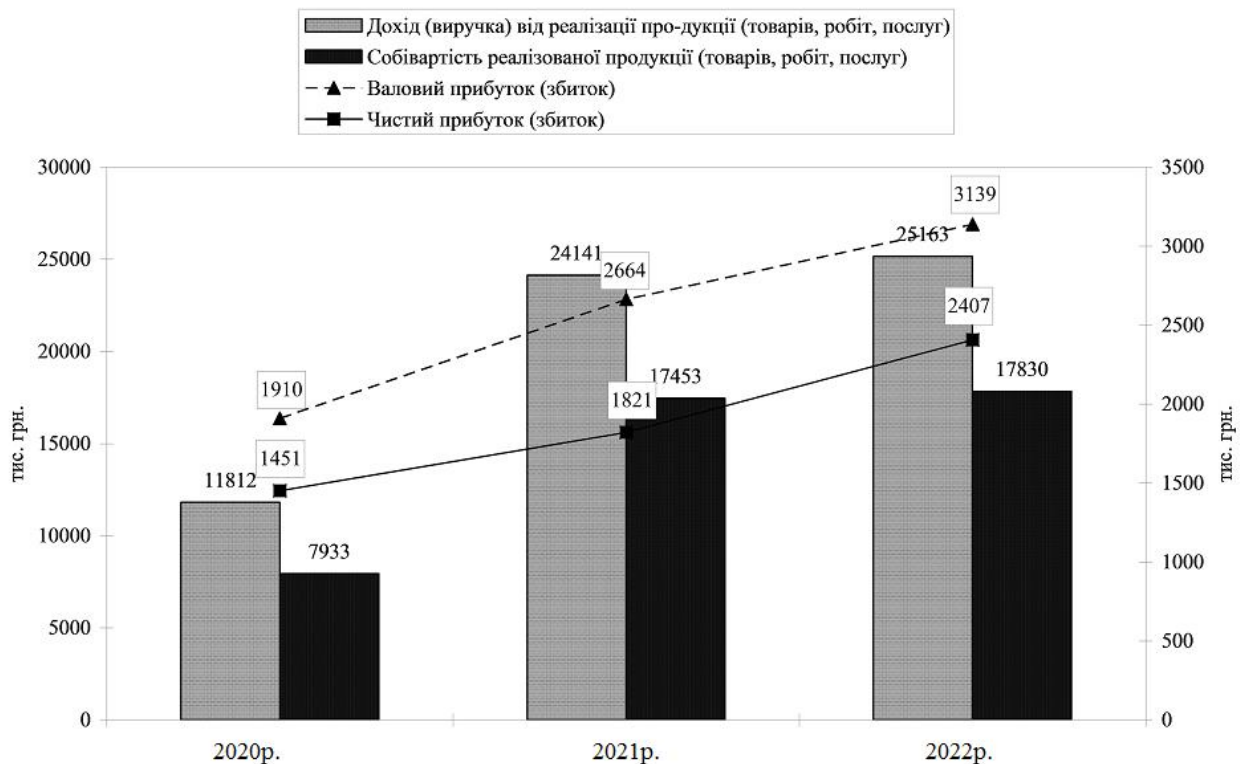

Рис. 2.3. – Динаміка фінансових результатів діяльності
ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»

Джерело: побудовано автором

Незначні масштаби видаткової та дохідної частин фінансової і інвестиційної видів діяльності підприємства обмовили незначне відхилення розмірів прибутку від операційної діяльності та відповідно прибутку від

звичайної діяльності і чистого прибутку від його валового прибутку. Тому логічним слід відмітити позитивну тенденцію в діяльності підприємства, а саме зростання чистого прибутку з 1451 тис. грн у 2020 р. до 2407 тис. грн, або більше ніж в півтора рази.

В процесі дослідження досягнутого рівня ефективності фінансово-господарської діяльності як ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», так і інших аграрних підприємств АПК доцільним є аналіз наступних аспектів такої діяльності: структура і джерела формування майна та капіталу підприємства, фінансова стійкість, ліквідність і платоспроможність підприємства, фінансові результати і рентабельність, ділову активність та дебіторську і кредиторську заборгованість.

Однією з невід'ємних характеристик фінансового стану досліджуваного ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» є оцінка рівня забезпечення стабільності його діяльності з позиції довгострокової перспективи.

Оцінка операційної (виробничо-комерційної) діяльності підприємства є складним та багатогранним процесом, що включає в себе аналіз різних аспектів функціонування підприємства, ефективності виробничих процесів та використання ресурсів. Для цього проаналізуємо майнове забезпечення підприємства та вартість основних засобів, що є основою для здійснення виробничої діяльності підприємства.

Майновий стан підприємства характеризується складом, розміщенням, структурою та динамікою активів (майна) і пасивів (власного капіталу і зобов'язань) (табл. 2.2).

Результати табл. 2.2 свідчать про загальне збільшення активів ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» за останні три роки на 1674 тис. грн, або на 15,7 %. Такому збільшенню сприяло в першу чергу збільшення величини оборотних активів підприємства на 2495 тис. грн, або на 48,3 %, в той час як необоротні активи за аналогічний період, взагалі, зменшились на 881 тис. грн, або на 15,8 %.

Таблиця 2.2 – Показники оцінки майна ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»

Види активів (майна)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Зміни (+,-)		
	сума, тис. грн	% до під- сумку	сума тис. грн	% до під- сумку	сума тис. грн	% до під - сумку	сума, тис. грн	пи- тома вага	у % до 2020 р.
Майно - всього	10676	100,0	14819	100,0	12350	100,0	1674	0,0	15,7
Необоротні активи	5573	52,2	5212	35,2	4692	38,0	-881	-14,2	-15,8
Основні засоби	5083	47,6	4746	32,0	4212	34,1	-871	-13,5	-17,1
Оборотні активи	5163	47,8	9607	64,8	7658	62,0	2495	14,2	48,3
Оборотні вироб - ничі фонди	1399	13,1	1671	11,3	1652	13,4	253	0,3	18,1
Виробничі запаси	76	0,7	82	0,6	42	0,3	-34	-0,4	-44,7
Фонди обігу	3764	35,3	7936	53,6	6006	48,6	2242	13,4	59,6
Готова продукція і товари	2572	24,1	6368	43,0	3869	31,3	1297	7,2	50,4
Поточна дебіторсь- ка за боргованість	1087	10,2	1545	10,4	2091	16,9	1004	6,7	92,4
Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	105	1,0	23	0,2	46	0,4	-59	-0,6	-56,2

Джерело: розраховано автором

Різні темпи зміни обсягів активів підприємства обумовлюють структурні зміни в складі майна ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод». Так, частка необоротних активів за період 2020 – 2022 рр. зменшилась на 14,2 %, при цьому частка оборотних активів підприємства зросла на аналогічну величину. Також слід відзначити відсутність підприємстві витрат майбутніх періодів.

Одночасно, в складі оборотних активів слід відмітити зростання обсягів оборотних виробничих фондів на 253 тис. грн, або на 18,1 %, тоді коли фонди обігу за останні три роки зросли аж на 2242 тис. грн, або на 59,6 %. Графічною ілюстрацією зроблених висновків є рис. 2.4.

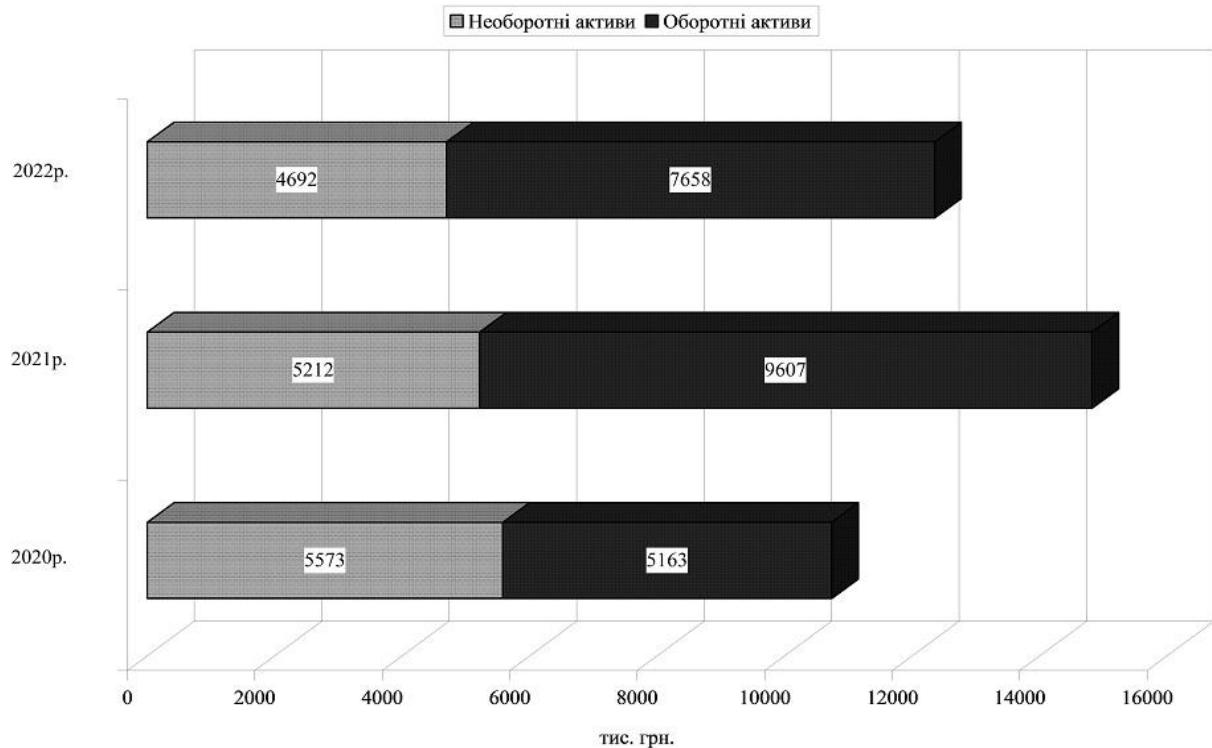

Рис. 2.4. – Склад та динаміка активів ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»

Джерело: побудовано автором

Важливою складовою економічної діяльності підприємства є власний капітал, який виступає основою для їхньої стійкості та розвитку. Тому наступним етапом аналізу буде проведено аналіз складу та джерел формування капіталу

2.2. Аналіз складу та джерел формування капіталу

Показники складу та джерел формування капіталу, ефективності використання капіталу визначають, наскільки успішно підприємство використовує свій капітал для досягнення фінансових та економічних цілей. Вони включають рентабельність капіталу, рентабельність власного капіталу, оборотність капіталу, капіталоозброєність, коефіцієнт фінансового левереджу та інші. Загальна мета використання капіталу на підприємстві полягає в

створенні умов для ефективного виробництва, розвитку та забезпечення сталого фінансового розвитку.

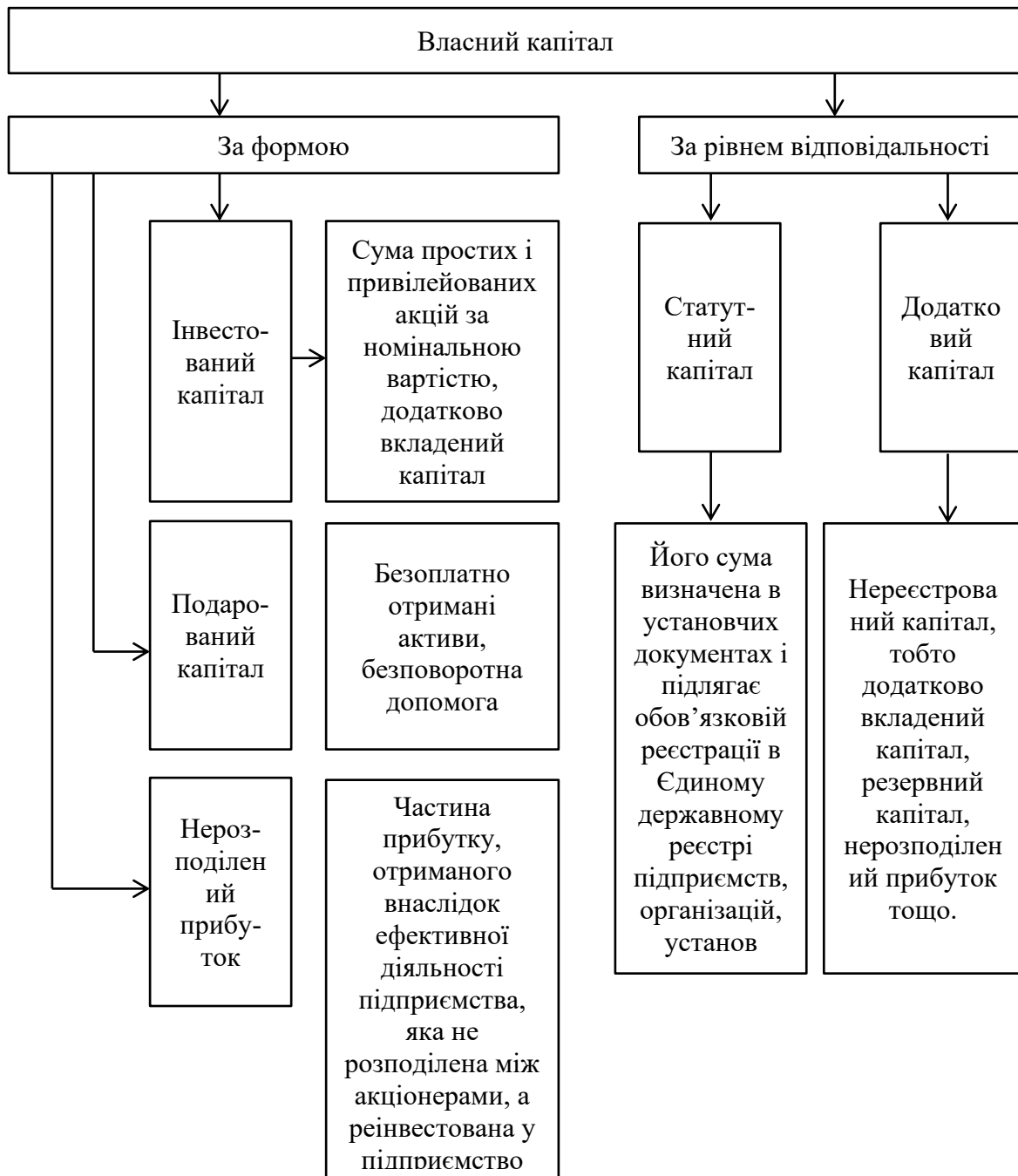

Рис. 2.5 – Класифікація власного капіталу за формою та рівнем відповідальності.

Джерело:

Власний капітал є однією з ключових складових фінансової структури підприємства і визначає його фінансову стійкість та здатність до розвитку. Власний капітал представляє собою власні фінансові вкладення власників або акціонерів підприємства.

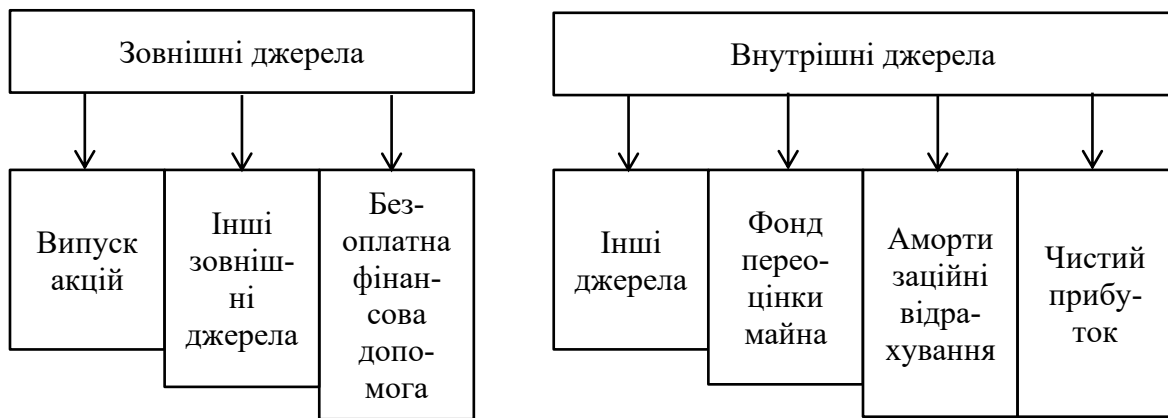

Рис. 2.6 – Джерела поповнення власного капіталу підприємства.

Джерело:

З метою проведення аналізу фінансово-економічних результатів ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» слід розглянути сукупність показників, що характеризують: майновий стан, фінансові результати і рентабельність, ділову активність підприємства.

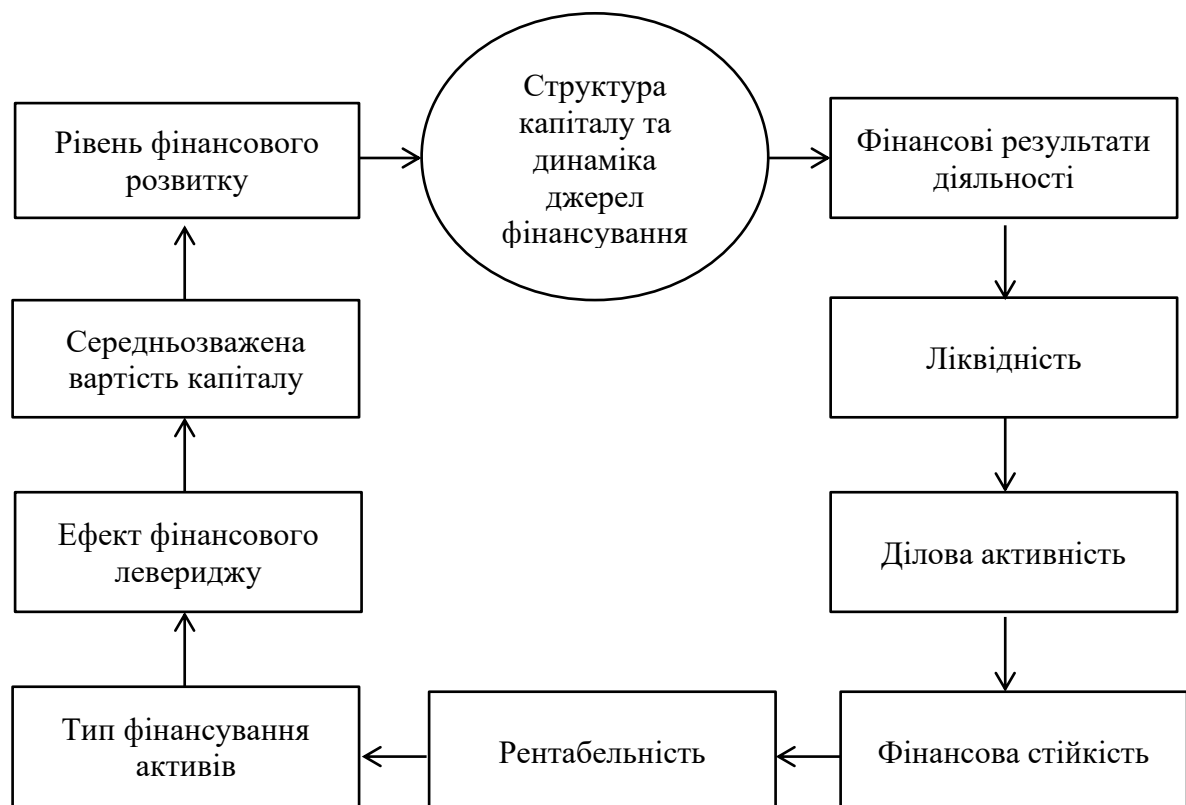

Рис. 1.16 – Параметри оцінювання структури капіталу підприємства

Розрахунок даних показників здійснюється на основі інформації з річної фінансової звітності, а саме: баланс та звіт про фінансові результати. Тому

доцільним є аналіз джерел формування капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» який здійснимо в наступній табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Склад, структура та динаміка джерел формування капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»

Види пасивів (джерел формування капіталу)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Зміни (+,-)		
	сума, тис. грн	% до під- сумку	сума тис. грн	% до під - сумку	сума тис. грн	% до під- сумку	сума, тис. грн	питома вага	у %, до 2020 р.
Джерела формування капіталу всього	10676	100,0	14819	100,0	12350	100,0	1674	0,0	15,7
Власний капітал	6173	57,8	8025	54,2	10432	84,5	4259	26,6	69,0
Статутний (пайовий) капітал	0	0,0	31	0,2	31	0,3	31	0,3	-
Зобов'язання	4503	42,2	6794	45,8	1918	15,5	-2585	-26,6	-57,4
Забезпечення наступних витрат і платежів	276	2,6	227	1,5	189	1,5	-87	-1,1	-31,5
Довгострокові зобов'язання	46	0,4	0	0,0	0	0,0	-46	-0,4	-100,0
Поточні зобов'язання	4181	39,2	6567	44,3	1729	14,0	-2452	-25,2	-58,6
Кредиторська забор-гованість	626	5,9	605	4,1	1729	14,0	1103	8,1	176,4

Джерело: розраховано автором

Дані, отримані в табл. 2.3 дають можливість стверджувати факт збільшення за досліджуваний період розмірів капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» на 1674 тис. грн, або на 15,7 %. Таке зростання забезпечив виключно, приріст обсягів власного капіталу підприємства, розмір якого за останні три роки становив 4259 тис. грн, або 69,0 %. В складі власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» найбільшого зростання зазнали розміри нерозподіленого прибутку.

Одночасно відмітити, що зобов'язання ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», за останні три роки, зменшилися більше ніж на половину, а саме на 2585 тис. грн, або 57,4 %. Згадані зміни сприяли зростанню частки власного капіталу підприємства в структурі його пасивів на

26,6 %, а питома вага зобов'язань відповідно зменшилась на аналогічну величину.

Зроблені висновки доповнює рис. 2.8.

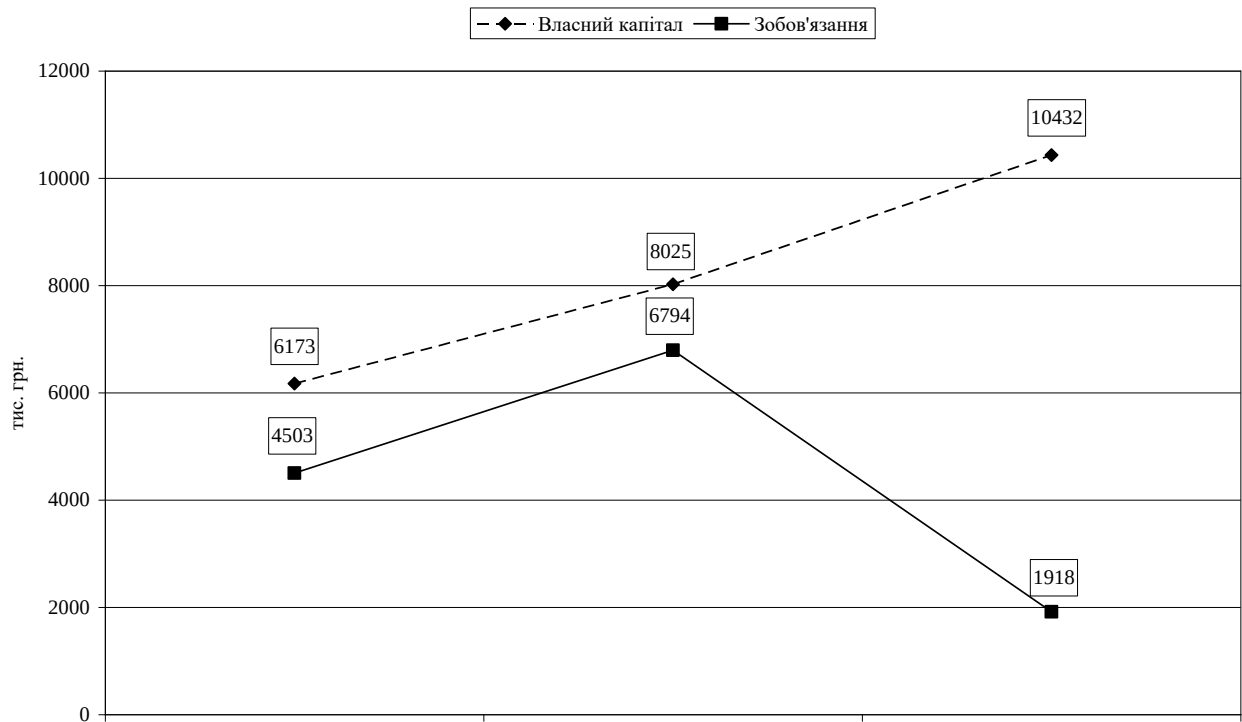

Рис. 2.8 – Склад, структура та динаміка пасивів ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»

Джерело: побудовано автором

Порівнюючи відносну зміну вартості основних засобів, в тому числі промислово-виробничих і невиробничих, зробимо висновки про загальну тенденцію зміни обсягів і структури основних засобів підприємства та доцільність існуючої структури (табл. 2.4).

Аналітичні розрахунки, здійснені в табл. 2.4 дають підставу говорити про той факт, що за досліджуваний період в ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» стабільно зменшуються залишки основних засобів, що доводить зменшення їх загальної вартості основних засобів за 2020 – 2022 рр. на 790 тис. грн. При цьому, дана негативна тенденція стосується всіх видів основних засобів, що є у власності підприємства. Так, найбільшого зменшення зазнала вартість будинків та споруд, машин і обладнання відповідно на 435 та

209 тис. грн.

**Таблиця 2.4 – Склад, структура та динаміка обсягів основних засобів
ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»**

Основні засоби	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+,-), 2022р. від 2020р.	
	сума, тис. грн	пито- ма ва- га, %	сума, тис. грн	пито- ма ва- га, %	сума, тис. грн	пито- ма ва- га, %	суми, тис. грн	пито- мої ва- га, %
Будинки, споруди та передавальні пристрої	1780	37,5	1555	36,9	1345	34,0	-435	-3,5
Машини і обладнання	2615	55,1	2382	56,6	2406	60,7	-209	5,6
Транспортні засоби	220	4,6	208	4,9	197	5,0	-23	0,4
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	24	0,5	21	0,5	19	0,5	-5	-
Інші основні засоби	107	2,3	46	1,1	-11	-0,2	-118	-2,5
Всього	4746	100,0	4212	100,0	3956	100,0	-790	X

Джерело: розраховано автором

Факторами, що обумовили такі зміни став високий рівень зносу основних засобів по окремих видах основних засобів – більше половини від первісної вартості відповідних об'єктів, а по групі інші основні засоби за 2022 р. величина зносу, взагалі, перевищила первісну вартість на 11 тис. грн.

В той же час, дещо різні темпи зменшення обсягів окремих видів основних засобів ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», обумовили структурні зміни в їх складі. Так за досліджуваний період 2020 – 2022 рр. відмічаємо незначне зростання питомої ваги машин і обладнання та транспортних засобів – на 5,6 % та 0,4 % відповідно. В той же час доля будинків та споруд і інших основних засобів зменшилась. Підтвердженням даних змін, а також іншого руху в складі основних засобів є рис. 2.9.

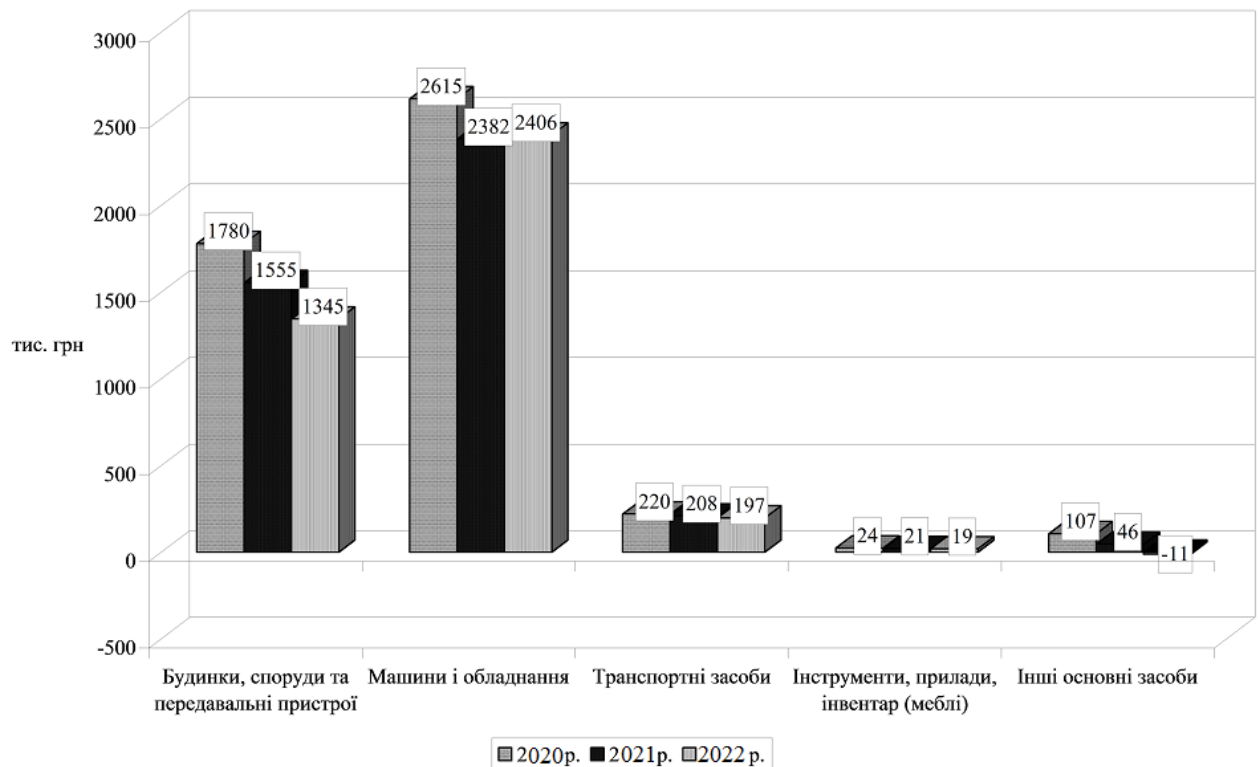

Рис. 2.9 – Склад та динаміка розмірів окремих видів основних засобів
ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»

Джерело: побудовано автором

Досліджена в вище класифікація активів потребує детального вивчення за умов господарської діяльності ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» (табл. 2.5). Результати досліджень, представлені в таблиці дають підстави говорити про різні підходи до поділу активів підприємства. Так за характером обороту активи ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» групуються на необоротні та оборотні, причому за досліджуваний період слід відмітити зменшення обсягів необоротних активів, як в абсолютному, так і відносному виразах.

Необоротні активи прийнято поділяти за формою на матеріальні та нематеріальні. В ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» за досліджуваний період 2020 – 2022 рр. наявні лише необоротні активи в матеріальній формі.

Подальше дослідження функціонального складу необоротних активів передбачає вивчення складу наявних їх елементів (табл. 2.6).

**Таблиця 2.5 – Склад, структура та динаміка необоротних активів в
ТОВ «Великобагачанський комбикормовий завод»**

Види активів (майна)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+,-) 2022 р. до 2020 р.		
	сума, тис. грн	% до під- сумку	сума тис. грн	% до під- сумку	сума тис. грн	% до під- сумку	абсо- лютне, тис. грн	від- носне, %	пи- томої ваги, %
Незавершене виробництво	239	4,5	239	5,1	239	5,4	-	-	0,9
Основні засоби за залишковою вартістю	4746	91,1	4212	89,8	3956	89,0	-790	-16,6	-2,1
Довгострокові біологічні активи	227	4,4	241	5,1	247	5,6	20	8,8	1,2
Необоротні активи - всього	5212	100,0	4692	100,0	4442	100,0	-770	-14,8	X

Джерело: розраховано автором

Внутрішніми джерелами фінансування діяльності підприємства є різні активи, що можна подати у вигляді рис.

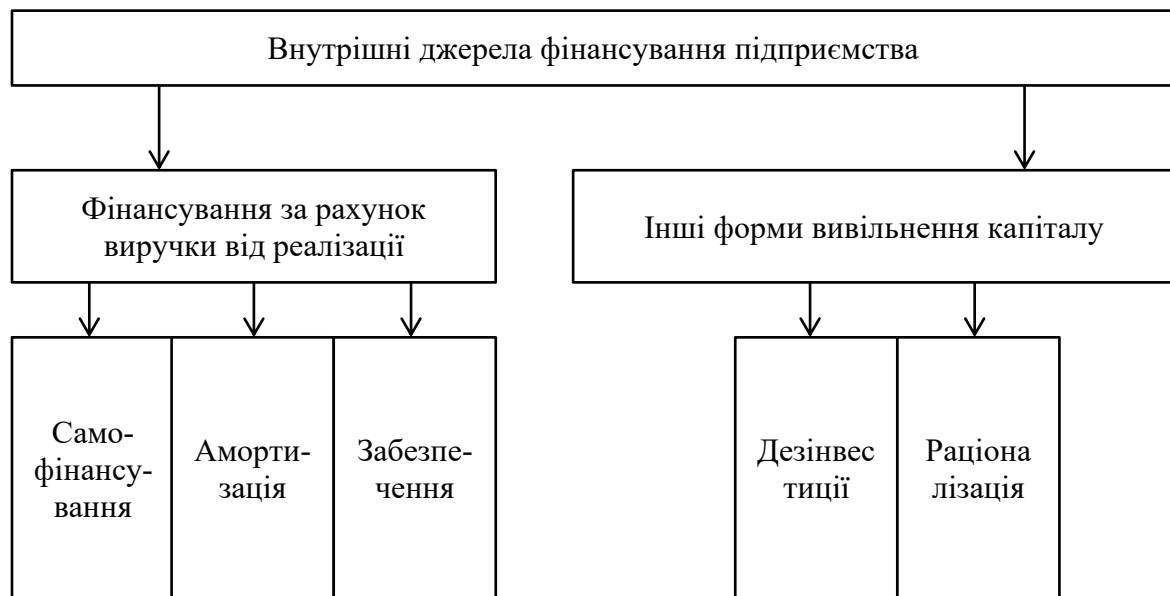

Рис. 2.7 – Внутрішні джерела фінансування підприємства

Джерело:

Проаналізуємо склад, структура та динаміка активів досліджуваного підприємства (табл. 2.6).

**Таблиця 2.6 – Склад, структура та динаміка активів ТОВ
«Великобагачанський комбікормовий завод»**

Види майна (активів)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Зміни (+;-) 2022 р. порівняно з 2021 р.		
	сума, тис. грн	у %	сума, тис. грн	у %	сума, тис. грн	у %	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у % до 2021 р.
За характером обороту активів									
Необоротні	5212	35,2	4692	38,0	4442	20,0	-250	-18,0	-5,3
Оборотні	9607	64,8	7658	62,0	17739	80,0	10081	18,0	131,6
Всього	14819	100,0	12350	100,0	22181	100,0	9831	0,0	79,6
За формою необоротних активів									
Необоротні у матеріальній формі	5212	100,0	4692	100,0	4442	100,0	-250	0,0	-5,3
Нематеріальні	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-
Всього	5212	100,0	4692	100,0	4442	100,0	-250	0,0	-5,3

Джерело: розраховано автором

Результати розрахунків здійснені в табл. 2.6. доводять факт домінування в складі необоротних активів саме основних засобів незважаючи на зменшення його обсягів. Так, в ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» за 2020 – 2022 рр. обсяг основних засобів зменшився на 790 тис. грн, або на 16,6 %. При цьому їх частка в складі необоротних активів зменшилась із 91,1 % до 89,0 %. Наряду із основними засобами в ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» наявні довгострокові біологічні особи та незавершене виробництво, однак їх доля, як в абсолютному, так і відносному виразах не перевищує окремо 5-6 %,

Оцінку показників забезпеченості підприємства основними засобами розглянемо в табл. 2.7.

Результати проведених в табл. 2.7 розрахунків дають підстави зробити висновок про зміни стану забезпеченості ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» основними засобами за останні три роки.

Так, рівень фондомісткості збільшився у 2022 році порівняно з 2020 роком на 0,04 пункти, з 050 грн до 0,44 грн на кожну гривню виробленої

продукції.

**Таблиця 2.7 – Динаміка показників забезпеченості основними засобами
ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-), тис. грн	
				2021 р. від 2020р.	2022 р. від 2021р.
Середньорічна вартість майна, тис. грн	12748	13585	17266	1107	3681
Середньорічна вартість основних засобів (по залишковій вартості), тис. грн	4915	4479	4084	-436	-395
Вартість виробленої продукції, тис. грн	9857	5414	7612	-4443	2198
Середньооблікова чисельність найманих працівників, чол	49	51	52	2	1
Фондомісткість	0,50	0,83	0,54	0,33	-0,29
Фондоозброєність	100,3	87,8	78,5	-12,5	-9,3
Фондовіддача, грн	2,01	1,21	1,86	-0,80	0,65
Прибутковість основних засобів, грн	0,48	0,63	0,78	0,15	0,15
Рентабельність основних засобів, %	37,0	53,7	61,3	16,7	7,6
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,394	0,330	0,237	-0,064	-0,093

Джерело: розраховано автором

Причиною, що обумовлює такі зміни є, факт одночасного зменшення (як в абсолютному так і у відносному виразі) за період 2020 – 2022 рр. загальної вартості виробленої ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» продукції і вартості основних засобів підприємства.

Одночасно слід відмітити факт зниження рівня фондоозброєності підприємства з 100,3 до 78,5 тис. грн в розрахунку на одного працюючого, що пояснюється зростанням чисельності найманих працівників за останні три роки при, вже згаданому, зменшенні середньорічної вартості основних засобів. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» за аналогічний період теж має чітку тенденцію до зменшення, що пояснюється зростанням обсягу майна підприємства.

Зваживши наведені показники, можемо говорити про відносне зниження ефективності використання основних засобів за динамікою показника

фондовіддачі в ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» за період 2020 – 2021 рр. Так її (фондовіддачі) значення знизилось у 2021 році порівняно з 2020 роком на 080 пункти, тобто на кінець 2021 року підприємство на 1 гривню авансованих у виробничий процес основних засобів виробляло власної продукції 1,21 грн. Зниження цього показника обумовлене, вже згаданим, випереджаючим темпом зменшення обсягів виробленої продукції порівняно із зниженням вартості основних засобів. Одночасно зростання рівня загального та чистого прибутку підприємства вплинули на відносне зростання прибутковості та рентабельності використання основних засобів підприємства відповідно на 0,15 грн і 16,7 %.

За наступні два роки загальна вартість виробленої підприємством продукції зросла на 2198 тис. грн, тоді як середньорічна вартість основних засобів (за залишковою вартістю) зменшилась – на 395 тис. грн. Це обумовило деяке покращення рівня фондовіддачі за період 2021 – 2022 рр. – на 0,65 пунктів.

Загалом, здійснений аналіз ефективності використання основних засобів у ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» за останні три роки. свідчить про те, що на даному підприємстві їх використання є не завжди стабільно ефективним, адже хоча підприємство й належним чином забезпечене основними засобами, однак їх оновлення відбувається дуже низькими темпами. Однак у сучасних нелегких умовах господарювання підприємству потрібно все ж таки знаходити шляхи підвищення ефективності використання основних засобів. Лише використання всього комплексу заходів по підтриманню основних засобів у належному стані є необхідною передумовою найефективнішого їх використання за функціональним призначенням.

2.3. Аналіз ефективності використання власних і залучених коштів підприємства

Аналіз ефективності використання власного капіталу потрібен для оцінки того, наскільки ефективно компанія використовує свій власний капітал для здійснення своєї діяльності. Це дає можливість оцінити ефективність управління власним капіталом та ділову активність компанії. Аналізується оборотність власного капіталу, тобто показники, які характеризують, скільки разів власний капітал був повернений в процесі роботи компанії за певний період, а також час, який зайняло здійснення цього обороту.

Ці показники дозволяють зрозуміти, чи ефективно компанія використовує свій власний капітал та в чому можуть бути проблеми, якщо такі існують. В цілому, аналіз ефективності використання власного капіталу дає можливість компанії виявити потенційні можливості для поліпшення її фінансової стійкості та збільшення своєї прибутковості.

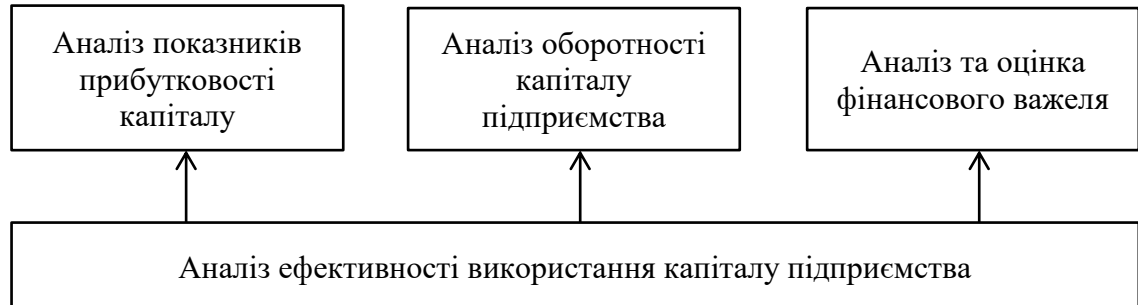

Рис. 2.10 – Узагальнена схема здійснення аналізу ефективності використання капіталу підприємств.

Результати проведеної оцінки тривалості обороту власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» знайшли своє відображення в табл. 2.8.

На наступному етапі аналізу обчислимо, як змінилися ці показники за рахунок структури капіталу і швидкості обороту власного капіталу. Для розрахунку впливу цих факторів використаємо метод ланцюгової підстановки:

$$\text{Тоб}_0 = \frac{\text{ВК}_0 \times 360}{\text{ВР}_0} = \frac{12\,545\,103 \times 360}{25\,001\,245} = 180,64 \text{ днів} \quad (2.1)$$

$$T_{об_{ум}} = \frac{BK_1 \times 360}{BP_0} = \frac{11947506 \times 360}{25001245} = 172,03 \text{ днів} \quad (2.2)$$

$$T_{об_1} = \frac{BK_1 \times 360}{BP_1} = \frac{11947506 \times 360}{28559150} = 150,6 \text{ днів} \quad (2.3)$$

Таблиця 2.8 – Тривалість обороту власного капіталу

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-)	
				2021 р. від 2020 р.	2022 р. від 2021 р.
Виручка від реалізації продукції, грн.	22245793	25001245	28559150	2755452	3557905
Одноденна виручка, грн.	61793,87	69447,9	79330,97	7654,03	9883,07
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,47	1,99	2,39	0,52	0,4
Тривалість обороту власного капіталу, дні	245,54	180,64	150,6	-64,9	-30,04

Джерело: розраховано автором

Звідси зміна тривалості обороту капіталу за рахунок:

- суми обороту (виручки):

$$\Delta T_{обвр} = 150,6 - 172,03 = -21,43 \text{ днів.}$$

- середньої величини власного капіталу:

$$\Delta T_{обАкт} = 172,03 - 180,64 = -8,61 \text{ днів.}$$

Загальний вплив:

$$-21,43 + (-8,61) = -30,04 \text{ днів.}$$

Таким чином, тривалість обороту власного капіталу прискорила на 8,61 днів за рахунок зміни середньорічної вартості власного капіталу та прискорила на 21,43 днів за рахунок зміни чистого доходу (виручки) від реалізації продукції. В цілому тривалість обороту власного капіталу прискорила на 30,04 днів.

Сума додатково залучених засобів в оборот при уповільненні оборотності капіталу визначається множенням одноденного обороту за реалізацією на зміну тривалості обороту:

$$E_{ок} = (T_{об_1} - T_{об_2}) \times OP_0 \quad (2.4)$$

Де $\pm E_{ок}$ – додаткове залучення (вивільнення) коштів у зв'язку із уповільненням (прискоренням) оборотності капіталу, тис. грн.

$$\pm E_{ок} = \frac{25001245}{360} (150,6 - 180,64) = -2085571,16 \text{ тис. грн}$$

Отже, показники оборотності власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» вказують на підвищення ефективності його використання. Таким чином, у зв'язку з прискоренням оборотності власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» на 30,04 днів вилучено з обороту коштів на суму 2085571,16 тис. грн.

Відтак, можемо зробити проміжний висновок: як би власний капітал обертався у звітному році не за 150,6 днів, а за 180,64 днів, то для забезпечення фактичної виручки в розмірі 25001245 тис. грн треба було б мати у обороті не 11947506 тис. грн власного капіталу, а 14033077,2 тис. грн, тобто більше на 2085571,16 тис. грн.

Щоб визначити вплив коефіцієнта оборотності власного капіталу на зміну фінансового результату, прибуток можна подати у вигляді добутку середньорічної суми власного капіталу, коефіцієнта його оборотності і рентабельності обороту:

$$П = ВК \times Коб \times Роб \quad (2.5)$$

де $П$ – прибуток (збиток), тис. грн;

$ВК$ – середньорічна сума власного капіталу, тис. грн;

$Коб$ – коефіцієнт оборотності власного капіталу;

$Роб$ – рентабельність обороту власного капіталу, %.

Звідси збільшення суми прибутку за рахунок зміни коефіцієнта оборотності власного капіталу можна розрахувати множенням скорочення останнього на базовий рівень коефіцієнта рентабельності продажу і на середньорічну суму власного капіталу звітнього періоду:

$$\Delta П = \overline{ВК} \times \Delta Коб \times Роб \quad (2.6)$$

$$\Delta П = 11947506 \times (2,39 - 1,99) \times \left(\frac{10369859}{25001245} \right) = 1959390,98 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, за рахунок прискорення оборотності власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» з обороту вилучено коштів

на суму 2085571,16 тис. грн, а підприємство отримує додатковий прибуток на суму 1959390,98 тис. грн.

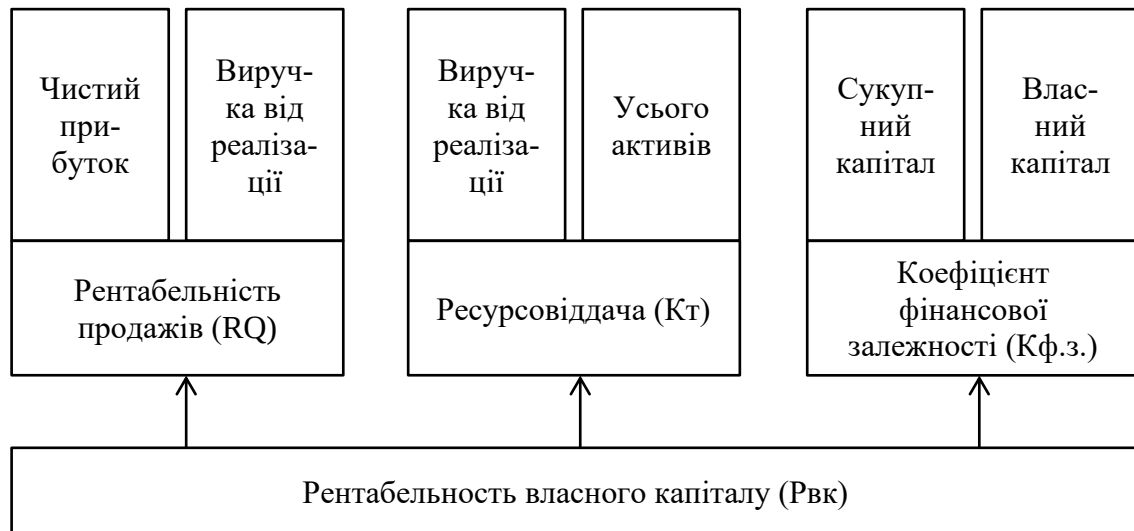

Рис. 2.11 – Модифікація схеми аналізу рентабельності власного капіталу

На основі звітних даних підприємства ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» проведемо оцінку факторного аналізу рентабельності власного капіталу (табл. 2.9).

Подальші розрахунки отриманих даних дають підстави стверджувати, що рентабельність власного капіталу збільшилася в цілому на 4,7%, у тому числі: на 3,45% за рахунок зміни частки чистого прибутку рентабельність власного капіталу, за рахунок зміни мультиплікатора капіталу, на 0,55%; за рахунок збільшення оборотності активів на 0,12%; та за рахунок збільшення рентабельності продажу на 0,58%.

Збільшення рентабельності власного капіталу підприємства може говорити про те, що компанія ефективно використовує свої ресурси, що призводить до зростання її доходів.

Разом з тим, варто визнати, що отримані результати аналізу свідчать про низьку залученість інвесторів до фінансування діяльності ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», що обмежує можливості збільшення капіталізації компанії та потребує подальшої розробки та визначення шляхів оптимізації джерел формування і використання капіталу компанії.

**Таблиця 2.9 – Факторний аналіз рентабельності власного капіталу ТОВ
«Великобагачанський комбикормовий завод»**

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-)	
				2021 р. від 2020 р.	2022 р. від 2021 р.
Питома вага чистого прибутку в загальній сумі прибутку, %	118,6	121,6	123,7	3	2,1
Виручка від реалізації, грн	22245793	25001245	28559150	2755452	3557905
Середньорічна вартість сукупних активів, грн.	24601526	25703486	28412807,5	1101960	2709321,5
Рентабельність продажу до виплати податків, %	47,77	50,45	48,80	2,68	-1,65
Коефіцієнт оборотності сукупних активів	0,90	0,97	1,005	0,07	0,03
Мультиплікатор капіталу	1,62	2,05	2,38	0,43	0,33
Рентабельність власного капіталу після виплати податків, %	59,05	82,66	94,3	23,61	11,64

Джерело: розраховано автором

Сума додатково залучених засобів в оборот при уповільненні оборотності капіталу визначається множенням одноденного обороту за реалізацією на зміну тривалості обороту:

$$E_{ок} = (T_{об\ 1} - T_{об\ 2}) \times OP_0 \quad (2.2)$$

де $\pm E_{ок}$ – додаткове залучення (вивільнення) коштів у зв'язку із уповільненням (прискоренням) оборотності капіталу, тис. грн.

$$- E_{ок} = 6693102/360 \times (53,3 - 54,8) = -28342,7 \text{ тис.грн}$$

Отже, показники оборотності власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбикормовий завод» вказують на підвищення ефективності його використання.

Таким чином, у зв'язку з прискоренням оборотності власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбикормовий завод» на 1,5 дня вилучено з обороту коштів на суму 28342,7 тис. грн. Якби власний капітал обертався у звітному році не за 53,3 дня, а за 54,8 днів, то для забезпечення фактичної виручки в розмірі 6693102 тис. грн треба було б мати у обороті не 1126771 тис. грн власного капіталу, а 1155114 тис. грн, тобто більше на 28342,7 тис. грн. Щоб визначити вплив коефіцієнта оборотності власного капіталу на зміну

фінансового результату, прибуток можна подати у вигляді добутку середньорічної суми власного капіталу, коефіцієнта його оборотності і рентабельності обороту:

$$\Delta\P = \text{ВК}_{\text{сер}} \times \Delta\text{Коб} \times \text{Роб} \quad (2.3)$$

де Π – прибуток (збиток), дис. грн;

$\text{ВК}_{\text{сер}}$ – середньорічна сума власного капіталу, тис. грн;

$\Delta\text{Коб}$ – коефіцієнт оборотності власного капіталу;

Роб – рентабельність обороту власного капіталу, %.

Звідси збільшення суми прибутку за рахунок зміни коефіцієнта оборотності власного капіталу можна розрахувати множенням скорочення останнього на базовий рівень коефіцієнта рентабельності продажу і на середньорічну суму власного капіталу звітного періоду:

$$\Delta\P = \text{ВК} \times \Delta\text{Коб} \times \text{Роб} \quad (2.4)$$

$$\Delta\P = 1126771 \times (6,751 - 6,564) \times (130328 / 6693102) = 4117,2 \text{ тис. грн}$$

Таким чином, за рахунок прискорення оборотності власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» з оборота вилучено коштів на суму 28342,7 тис. грн, а підприємство отримує додатковий прибуток на суму 4117,2 тис. грн.

Оцінивши зміни суми і частки власного капіталу в загальній валюті балансу, з'ясуємо, за рахунок яких складових частин сталися ці зміни. Фактори зміни власного капіталу неважко встановити за даними звіту ф. № 4 «Звіт про власний капітал» і за даними аналітичного бухгалтерського обліку, що відображають рух статутного, резервного і додаткового капіталу, неоплаченого і вилученого капіталу, нерозподіленого прибутку і т. ін. У ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» за даними звіту ф. № 4 «Звіт про власний капітал» на зменшення власного капіталу вплинули зміни іншого додаткового капіталу за рахунок переоцінки активів (табл. 2.10). На зростання власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» вплинуло зростання нерозподіленого прибутку.

Таблиця 2.10 – Рух джерел формування власного капіталу
ТОВ «Великобагачанський комбикормовий завод»

Показник	Статутний капітал	Капітал у дооцінках	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток	Всього
2020 р.						
Залишок на початок року	232967	204788	14614	28068	744873	1225310
Інші зміни в капіталі		-17241	-131		17241	-131
Залишок на кінець року	232967	187547	14483	28068	491917	954982
Чистий прибуток (збиток)					-270197	-270197
2021 р.						
Залишок на початок року	232967	187547	14483	28068	491912	954982
Інші зміни в капіталі		215				215
Залишок на кінець року	232967	168091	13394	28068	641916	1084436
Чистий прибуток (збиток)					130328	130328
2022 р.						
Залишок на початок року	232967	168091	13394	28068	641916	1084436
Інші зміни в капіталі			9667		15709	9667
Разом змін в капіталі		-15709			90712	84670
Чистий прибуток (збиток)						75003
Залишок на кінець року	232967	152382	23061	28068	732628	1169106

Джерело: розраховано автором

Зменшення власного капіталу спричинила збитковість діяльності. Зміна власного капіталу у бік зменшення відбулася за рахунок прибуткової діяльності, інших складових власного капіталу ТОВ «Великобагачанський

комбікормовий завод», а саме: капіталу у дооцінках.

Висновки до розділу 2

Зваживши наведені розрахунки, можемо говорити про відносно позитивну ситуацію у еконмоічній, фінансовій та госодарській діяльност ідосліджуваного підприємства.

Розрахунки отриманих даних дають підстави стверджувати, що рентабельність власного капіталу збільшилася в цілому на 4,7%,

Збільшення рентабельності власного капіталу підприємства може говорити про те, що компанія ефективно використовує свої ресурси, що призводить до зростання її доходів. Отримані результати аналізу свідчать про низьку залученість інвесторів до фінансування діяльності ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», що обмежує можливості збільшення капіталізації компанії та потребує подальшої розробки та визначення шляхів оптимізації джерел формування і використання капіталу компанії.

Очевидно, що приріст власного капіталу за рахунок реінвестування прибутку і за рахунок переоцінки основних засобів буде розглядатися порізно при оцінюванні спроможності підприємства до самофінансування і нарощування власного капіталу. Капіталізація прибутку сприяє підвищенню фінансової стабільності, зниженню собівартості капіталу, тому що за залучення альтернативних джерел фінансування потрібно платити досить високі проценти. Уся діяльність підприємства має бути спрямована на збільшення суми власного капіталу і підвищення рівня його прибутковості, яка розраховується відношенням суми чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу. У найзагальнішому розумінні рентабельність означає прибутковість виробництва і реалізації всієї продукції (товарів, робіт, послуг) і окремих її видів

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Шляхи підвищення ефективності використання джерел формування капіталу підприємства

Шляхи підвищення ефективності використання джерел формування капіталу підприємства є критичним аспектом стратегічного управління, спрямованого на максимізацію прибутковості та стійкості бізнесу. Нижче наведено ряд ключових шляхів для досягнення цієї мети:

1) ефективне фінансове планування, що передбачає ретельне фінансове планування та є основою для ефективного використання джерел капіталу. Підприємство повинно аналізувати свої потреби у фінансах та прогнозувати витрати, щоб точно визначити потреби в капіталі;

2) оптимізація структури капіталу через призму аналізу і вибору оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом дозволяє зменшити фінансові витрати та максимізувати прибутковість. Це може включати рефінансування боргових зобов'язань, випуск нових акцій або залучення додаткового фінансування;

3) ефективне управління оборотним капіталом – оптимізація оборотного капіталу (запаси, заборгованість та зобов'язання) дозволяє підприємству використовувати свої ресурси більш ефективно, зменшуючи час циклу обороту та забезпечуючи ліквідність;

4) раціоналізація капітальних інвестицій шляхом здійснення обґрунтованих та стратегічних капітальних інвестицій, оцінка їхньої доцільності та очікуваної рентабельності, щоб максимізувати вибірковий вплив на ефективність виробництва та конкурентоспроможність.

5) використання альтернативних джерел фінансування, використовуючи дослідження та використання різноманітних джерел фінансування, таких як

венчурний капітал, гранти, партнерства чи краудфандинг, що може допомогти збільшити доступність капіталу та розширити фінансові можливості.

6) залучення інвесторів та ринків капіталу шляхом побудови довіри серед інвесторів та вивчення можливостей виведення компанії на фінансові ринки може забезпечити нові джерела капіталу та підвищити інтерес інвесторів.

7) управління ризиками – ефективне управління фінансовими ризиками дозволяє підприємству уникати непередбачених ситуацій та забезпечити стійкість в умовах зміни економічного середовища.

8) стратегічне партнерство та фінансова інженерія – укладення стратегічних партнерств, реалізація фінансових інструментів та інженерія фінансів може сприяти оптимізації фінансових процесів та збільшенню капіталовкладень.

9) створення сталого потоку прибутку шляхом розвитку та впровадження стратегій, спрямованих на створення сталого потоку прибутку, дозволяє забезпечити сталість фінансового стану та залучати додатковий капітал.

10) вдосконалення корпоративного управління шляхом впровадження ефективних систем корпоративного управління, які сприяють прозорості, відповідальності та ефективному взаємодії зі зацікавленими сторонами.

Ці шляхи взаємодіють та утворюють комплексний підхід до оптимізації використання джерел формування капіталу, спрямований на досягнення найвищої ефективності та стійкості фінансового стану підприємства.

Оптимізація структури капіталу – це процес вибору та налагодження оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом для досягнення максимальної ефективності та стабільності фінансового стану підприємства. Цей процес включає в себе кілька етапів:

- аналіз фінансового стану;
- визначення фінансових цілей;
- оцінка ризиків та вартості капіталу;
- вибір оптимального співвідношення;
- оптимізація структури зобов'язань;

- використання інструментів фінансової інженерії;
- постійний моніторинг та корекція;
- управління податковими аспектами;
- врахування зовнішніх факторів;
- залучення консультантів та фахівців.

Перший етап передбачає ретельний аналіз фінансового стану підприємства. Це включає оцінку поточних та довгострокових зобов'язань, оборотного та сталого капіталу, прибутковості та ліквідності.

На другому етапі визначаються стратегічні цілі та завдання підприємства, які впливають на структуру його капіталу. Ці цілі можуть включати зниження фінансових витрат, збільшення рентабельності, забезпечення фінансової стабільності тощо.

Важливим третім етапом є оцінка ризиків, пов'язаних із залученим та власним капіталом. Також проводиться аналіз вартості різних джерел капіталу для визначення їхньої ефективності та вигідності.

Наступним етапом, на основі аналізу вартості та ризиків визначається оптимальне співвідношення між власним та залученим капіталом. Це може включати в себе різні фінансові інструменти, такі як акції, облігації, банківські кредити тощо.

Далі, підприємство вирішує питання про оптимальну структуру своїх зобов'язань. Це може включати рефінансування боргових зобов'язань, реструктуризацію кредитів тощо.

Наступним є деякі підприємства вдаються до фінансової інженерії, використовуючи такі інструменти, як конвертовані облігації, опції, деривативи та інші фінансові інструменти для оптимізації структури капіталу.

Структура капіталу повинна піддаватися постійному моніторингу. Зміни в економічному середовищі, ринкові умови та стратегічні цілі можуть вимагати корекції структури капіталу для підтримання його оптимальності.

У контексті оптимізації структури капіталу важливо враховувати податкові аспекти. Можливості зменшення податкового тягаря можуть

впливати на вибір джерел фінансування.

Зовнішні економічні, політичні та соціокультурні фактори можуть впливати на структуру капіталу. Важливо враховувати ці зміни при формуванні та оптимізації структури.

У разі складних рішень підприємство може залучити фахівців та консультантів, які мають досвід у сфері фінансів та управління капіталом.

Напрями підвищення ефективності використання власного капіталу підприємства подані на рис. 3.1.

Рис. 3.1 – Напрями управління власним капіталом підприємства

Оптимізація структури капіталу – це неперервний процес, оскільки умови змінюються. Ефективне управління цим процесом допомагає підприємству досягти фінансової стабільності та конкурентних переваг.

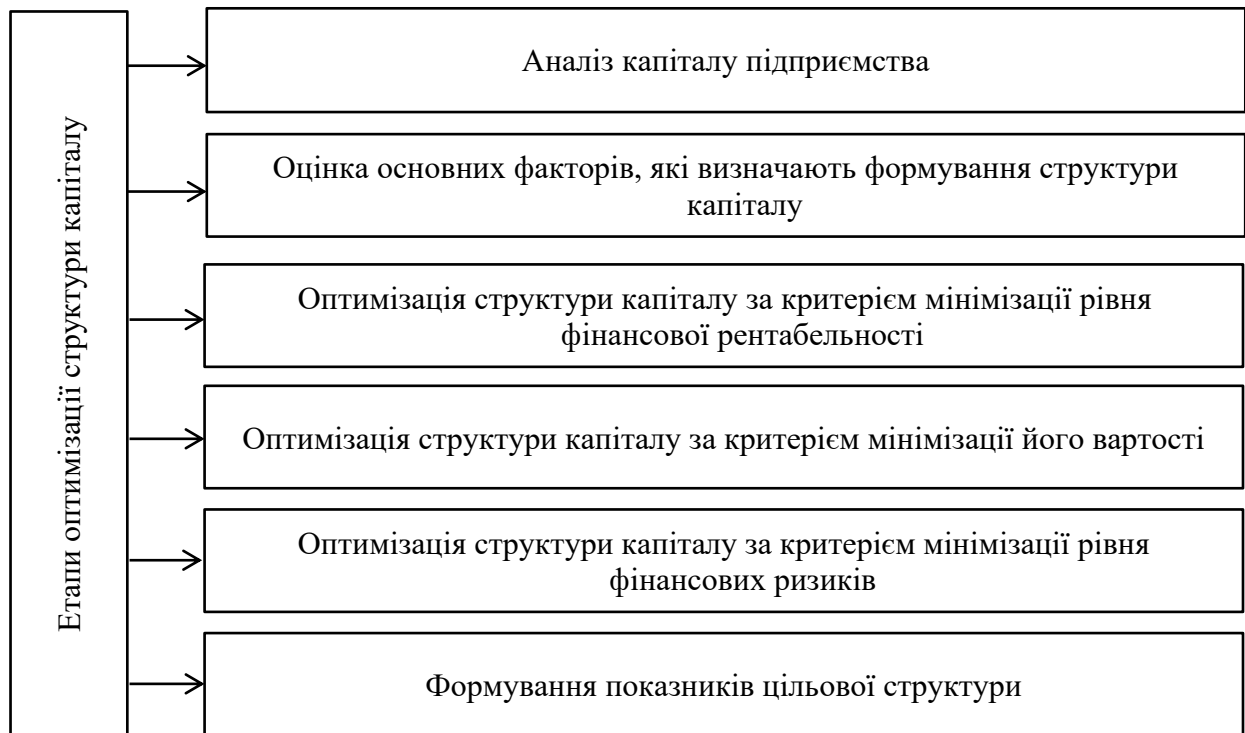

Рис. 3.2 – Основні етапи процесу оптимізації структури капіталу підприємства

Оптимізація капіталу передбачає використання різних методів та стратегій для досягнення оптимальної структури капіталу, яка відповідає фінансовим потребам та стратегічним цілям підприємства. Ці методи можуть використовуватися окремо чи комбінуватися в залежності від конкретних фінансових цілей та умов підприємства. Важливо пам'ятати, що оптимізація капіталу – це динамічний процес, який вимагає постійного аналізу та адаптації до змін у фінансовому середовищі.

Таблиця 3.1 – Характеристика методів оптимізації капіталу

Метод	Характеристика
Оптимізація структури капіталу по критерію максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності	Проводиться на обчисленні показника фінансового левериджу при різних умовах залучення позикових коштів
Оптимізація структури капіталу по критерію мінімізації його вартості	Проводиться на попередній оцінці вартості власного та позичкового капіталу за різних умов його залучення та проведенні багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу
Оптимізація структури капіталу по критерію мінімізації рівня фінансових ризиків	Диференційований відбір певних джерел фінансування різноманітних складових активів підприємства, у залежності від власного ставлення засновників і менеджменту до фінансових ризиків

Джерело:

Матриця форм фінансування капіталу – це інструмент, який використовується для систематизації та візуалізації різних джерел капіталу, які можуть бути доступні для підприємства. Вона дозволяє керівництву та фінансовим аналітикам аналізувати та порівнювати різні варіанти фінансування та вибирати оптимальні стратегії. Кожна клітина матриці може представляти конкретні фінансові інструменти або джерела фінансування. Заповнення цієї матриці дозволяє керівництву визначити оптимальний баланс між власним та залученим капіталом, враховуючи конкретні потреби та стратегії підприємства.

Таблиця 3.2 – Форми фінансування підприємства

Джерела фінансування	Статус інвестора		
	Позиковий капітал	Власний капітал	Реструктуризація активів
Зовнішнє	Банківські, комерційні позики поворотне цільове фінансування	Дольове фінансування (внески учасників та засновників)	Дезінвестиції
Внутрішнє	Поточні і довгострокові забезпечення наступних витрат і платежів	Нерозподілений прибуток	Амортизаційні відрахування

Джерело:

Оптимальну структуру капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» можна сформулювати, виходячи з цілей, які намагається досягти підприємство у процесі оптимізації, а саме: максимізації рівня фінансової рентабельності; вартості капіталу; мінімізації рівня фінансових ризиків. При обранні методу оптимізації капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» необхідно враховувати основні етапи розвитку підприємства та відповідні їм цілі формування структури капіталу, які представлені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Етапи розвитку та мета формування оптимальної структури його капіталу

Етапи розвитку підприємства	Мета формування капіталу підприємства
Піднесення - збільшення частки ринку	Максимізація обсягу залучених ресурсів
Максимізація обсягу залучених ресурсів	Мінімізація витрат на залучення капіталу
Спад - збільшення вартості підприємства	Оптимізація фінансової структури капіталу
Криза - виживання підприємства	Мінімізація ціни капіталу і фінансових ризиків

Джерело:

В основі кожного із зазначених методів лежить лише один конкретний показник. Одним з методів кількісного оцінювання структури капіталу й створення макета його оптимальної структури є метод витрат на капітал. Згідно з ним оптимальною визначається така структура капіталу, при якій досягається максимальна вартість підприємства на фінансовому ринку при мінімальній ціні капіталу. Основна ідея методу полягає в мінімізації WACC або бар'єрної ставки прибутковості капіталу. Сукупні витрати на капітал розраховують як середньозважену величину [118].

На підставі проведеного аналізу треба надати особливу увагу наступним факторам по мірі спадання важливості: податкова політика (тарифи і пільги); кредитно-грошова і податково-бюджетна політика країни; рівень безробіття, розмір і умови оплати праці; рівень міграції та імміграційні настрої; вимоги до якості продукції; доступ до новітніх технологій; рівень інновацій і технологічного розвитку галузі. Зазначені фактори повинні бути ретельно досліджені, враховані в SWOT-аналізі, та для кожного з них повинна бути розроблена програма реагування. За результатами проведеного стратегічного аналізу конкурентоспроможності підприємства, одним із методів якого був SWOT-аналіз (додаток Ж), ми виявили певні загрози та слабкі сторони діяльності, що зумовлені виробничими особливостями та високим рівнем конкуренції.

Вважаємо за потрібне навести наступну статистичну інформацію, що стосується світових рейтингів у забезпеченні кормовиробництва. За оцінками глобального огляду Alltech за 2021 рік, міжнародний тоннаж кормів торік збільшився на 1% і досяг 1,88 млрд метричних тонн. Крім Китаю, іншими провідними країнами-виробниками кормів були:

США (215,9 млн метричних тонн, +1%);

Бразилія (77,6 млн метричних тонн, +10%);

Індія (39,3 млн метричних тонн, -5%);

Іспанія (34,8 млн метричних тонн, 0%);

Японія (25,2 млн метричних тонн, 0%);

Німеччина (24,9 млн метричних тонн, 0%);

Аргентина (22,5 млн метричних тонн, + 7%).

За інформацією, у цілому на ці країни припадає 63% світового виробництва кормів, і їх можна розглядати як показник загальних тенденцій у сільському господарстві.

Оскільки процес оптимізації структури капіталу передбачає здійснення аналізу поточного стану капіталу, зробимо аналіз ефективності управління капіталом ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод». Для цього розрахуємо коефіцієнт рентабельності інвестованого капіталу (ROIC), що є відношенням чистого операційного прибутку підприємства до середньорічного обсягу інвестованого капіталу. Ця модель може бути використана при розробці пріоритетних стратегічних завдань, прогнозуванні та контролі. Таблиця 3.4 містить чистий операційний прибуток після сплати податків (NOPLAT) та інвестований капітал, розрахований як сума обсягів власного капіталу та довгострокових зобов'язань.

**Таблиця 3.4 – Ефективність управління структурою капіталу
ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»**

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення, (+,-)	
				2021р. від 2020 р.	2022р. від 2021 р.
1. Чистий операційний прибуток після	-270197	130328	75003	400525	-55325
2. Середньорічна сума інвестованого капіталу, тис. грн,	1090146	1019709	1126771	-70437	107062
3. Коефіцієнт рентабельності інвестованого капіталу (ROIC)	-24,79	12,78	6,66	37,57	-6,12
Середньозважена вартість капіталу (WACC)	-24,79	12,78	6,66	37,57	-6,12

Джерело: розраховано автором

З проведених розрахунків бачимо, що діяльність ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» протягом 2021 р. була збитковою. У 2021 – 2022 роках підприємство не покращувало добробут своїх акціонерів, оскільки це є можливим лише за умови, якщо рентабельність інвестованого

капіталу перевищує середньозважену вартість капіталу. Отже, рівень управління структурою капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» був нормальний, але середньозважена вартість капіталу підприємства у 2021 році більша, ніж у 2020 році, та більша, ніж у 2022 році. 6,66

Враховавши вищезазначені межі величини майна підприємства в грошовій формі, які є максимально сприятливими щодо забезпечення фінансово стійкого розвитку підприємства, ми отримуємо можливість математично розгорненого рівняння фінансових важелів майнової і фінансової структури капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» (табл. 3.5).

**Таблиця 3.5 – Показники майнової та фінансової структури
ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»**

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення, (+,-)	
				2021р. від 2020 р.	2022р. від 2021 р.
1. Майно у грошовій формі, тис. грн	82527	44630	26168	-37897	-18462
2. Майно у негрошовій формі, тис. грн.	2376813	2496104	2412703	119291	-83401
3. Фінансовий важіль майнової структури капіталу	0,035	0,018	0,011	-0,017	-0,007
4. Власний капітал, тис. грн,	954982	1084436	1169106	129454	84670
5. Позиковий капітал, тис. грн	1504358	1456298	1269765	-48060	-186533
6. Фінансовий важіль фінансової структури капіталу	1,575	1,343	1,086	-0,232	-0,257

Джерело: розраховано автором

За розрахунками таблиці 3.5, видно, що умови ефективності ведення господарської діяльності ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» не виконані протягом всього досліджуваного періоду. Про це свідчать той факт, що фінансовий важіль майнової структури капіталу суттєво перевищив фінансовий важіль фінансової структури капіталу

3.2. Прогнозування ефективності використання власного капіталу підприємства

Прогнозування ефективності використання власного капіталу підприємства є важливим етапом у фінансовому управлінні та стратегічному плануванні. Ефективність використання власного капіталу визначається здатністю підприємства генерувати прибуток та максимізувати вартість для власників. Ось кілька кроків для прогнозування цієї ефективності:

1. Аналіз фінансового стану – оцінка його активів, зобов'язань, прибутку та інших фінансових показників.

2. Розрахунок фінансових показників – використовують ключові фінансові показники, такі як ROE (рентабельність власного капіталу), ROA (рентабельність активів), та інші для оцінки ефективності використання власного капіталу.

3. Визначення стратегії підприємства – розуміння стратегії підприємства є ключовим елементом, так як підприємство зосереджене на зростанні, йому може бути необхідно більше власного капіталу. Якщо акцент на прибутковості, ефективність використання капіталу може бути ключовою.

4. Прогнозування прибутковості проектів – підприємство планує розширення чи нові проекти, тому проводять прогноз прибутковості цих проектів.

5. Оцінка ризиків – розраховують ризики, пов'язані з економічним середовищем, конкурентним тиском, змінами в законодавстві тощо. Ризики можуть впливати на ефективність використання капіталу.

6. Моделювання сценаріїв - створюють різні сценарії для прогнозування ефективності використання власного капіталу при різних умовах. Враховують можливі варіанти розвитку подій та їх вплив на фінансові показники.

7. Використання фінансових моделей – використовують фінансові моделі для прогнозування різних показників, таких як NPV (чиста поточна вартість), IRR (внутрішня норма доходності) та інші, щоб визначити, як проекти вплинуть

на власний капітал.

8. Постійний моніторинг та корекція – після впровадження стратегії постійно моніторять її ефективність та коригують плани відповідно до змін у фінансовому оточенні.

Прогнозування ефективності використання власного капіталу повинно бути взаємодійно пов'язане з загальним стратегічним плануванням підприємства та враховувати його конкретні цілі та умови.

Прогнозування та моделювання є важливим засобом розв'язання багатьох економічних завдань і, зокрема, проведення аналітичного дослідження. Моделювання господарської діяльності підприємства як об'єкта дослідження передбачає розробку економіко-математичних моделей для найбільш повного і достовірного відображення процесу функціонування як підприємства в цілому, так і окремих його структурних підрозділів [15].

Економіко-математична модель використання власного капіталу має вигляд системи однакових рівнянь:

$$КП = a_1 + a_{11}КФН + a_{21}КОК$$

$$РВК = a_2 + a_{12}КП + a_{22}РП$$

де $a_1, a_2, a_{11}, a_{12}, a_{21}, a_{22}$ – коефіцієнти системи обчислені за непрямим методом найменших квадратів; КП – коефіцієнт покриття (КП = оборотні активи / поточні зобов'язання); КФН – коефіцієнт фінансової незалежності (КФН = власний капітал/валюта балансу); КОК – коефіцієнт оборотності капіталу (КОК = чистий дохід (виручка) від реалізації / власний капітал); РП – рентабельність продажу (РП = чистий прибуток / чистий дохід (виручка) від реалізації); РВК – рентабельність власного капіталу (РВК = чистий прибуток / власний капітал). На основі інформації фінансової звітності здійснено підготовку вихідних даних для проведення економетричного моделювання (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Результати діяльності ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»

Роки	Оборотні активи, грн.	Поточні зобов'язання, грн.	Власний капітал, грн.	Валюта балансу, грн.	Чистий дохід від реалізації, грн.	Чистий прибуток, грн.
	X1	X2	X3	X4	X5	X6
2016	218429	1042708	700591	1042708	1758507	55386
2017	354611	352876	769113	1171100	2293483	70026
2018	771024	729896	761111	1539650	2901731	140759
2019	602348	702697	928799	1676702	3113859	217133
2020	740170	919559	962547	1904964	3397551	94325
2021	1671850	1728424	1162525	2901581	3672818	200892
2022	2158576	2182926	1225310	3417170	6912566	64061
прогноз						
2023	1264607	1497733	954982	2459340	59644719	270197
2024	1263409	1452240	1084436	2540734	6693102	130328
2025	1118225	1268625	1169106	2438871	7607272	75003

Джерело: розраховано автором

Отримана для ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» економетрична модель має вигляд: $KП = -0,05 + 0,032 KФН + 4,134 КОК PВК = 1,548 - 1,291 KП - 0,014 PП$

Розрахунок основних коефіцієнтів оцінки рентабельності власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» за 2016 – 2025 роки наведено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.6 – Коефіцієнти оцінки рентабельності власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»

Роки	КП	КФН	КОК	РП	РВК
2016	0,21	0,67	2,51	0,03	0,08
2017	1,00	0,66	2,98	0,03	0,09
2018	1,06	0,49	3,81	0,05	0,18
2019	0,86	0,55	3,35	0,07	0,23
2020	0,80	0,51	3,53	0,03	0,10
2021	0,97	0,40	3,16	0,05	0,17
2022	0,99	0,36	5,64	0,01	0,05
2023	0,84	0,39	6,25	-0,05	-0,28
2024	0,87	0,43	6,17	0,02	0,12
2025	0,88	0,48	6,51	0,01	0,06

Джерело: розраховано автором

Аналіз моделі показав, що зростання коефіцієнта покриття на 0,032 пунктів відбувається за рахунок зростання коефіцієнта фінансової незалежності на 1 пункт. Збільшення коефіцієнта покриття на 4,134 пункта відбувається при зростанні коефіцієнта оборотності капіталу на 1 пункт. Зменшення коефіцієнту рентабельності власного капіталу на 1,291 пункт відбувається за рахунок збільшення коефіцієнта покриття на 1 пункт, та додаткове зменшення рентабельності власного капіталу на 0,14 пунктів відбувається за рахунок збільшення рентабельності продажу на на 1 пункт. Залежність коефіцієнта покриття від коефіцієнта фінансової незалежності та коефіцієнта оборотності капіталу є стійкою, характеризується високою щільністю (множинний коефіцієнт кореляції 0,97). Варіація коефіцієнта покриття на 97% обумовлена варіацією включених факторів. Залежність коефіцієнта рентабельності власного капіталу від коефіцієнта покриття та коефіцієнта рентабельності продажу має не велику щільність (множинний коефіцієнт кореляції дорівнює 0,52). Варіація коефіцієнта рентабельності обумовлена варіацією факторів на 52,0 %. Розрахунок коефіцієнтів економетричної моделі залежності коефіцієнта покриття від коефіцієнта фінансової незалежності та коефіцієнта оборотності капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» наведена у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Розрахунок коефіцієнтів моделі залежності КП від КФН та КОК

Фактори	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t статистика	P Значення	Нижня межа 95%	Верхня межа
КП-перетин	-0,050	0,048	-1.054	0,327	-0,164	0,063
Змінна КФН	0,032	0,054	0,592	0,572	-0,096	0,160
Змінна КОК	4,134	0,398	10,375	1,68E-05	3,192	5,077

Джерело: розраховано автором

Оцінка адекватності моделі проводилась на основі критерію Фішера (табл. 3.8).

Розрахований критерій Фішера є більшим за табличне значення при заданих рівнях значимості, що свідчить про адекватність даної моделі.

Таблиця 3.8 – Оцінка адекватності моделі залежності КП від КФН та КОК

Джерело варіації	Кількість ступенів вільності	Сума квадратів	Середня сума квадратів	F-критерій Фішера	Значимість F-критерія Фішера
Регресії	2	0,163	0,082	54,54	5,38
Залишок	7	0,010	0,001		
Всього	9	0,174			

Джерело: розраховано автором

Розрахунок коефіцієнтів багатofакторної економетричної моделі залежності коефіцієнта рентабельності власного капіталу від коефіцієнта покриття та коефіцієнта рентабельності продажу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» наведена у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Розрахунок коефіцієнтів моделі залежності ВРК від КП та РП

Факторії	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t статистика	P Значення	Нижня межа 95%	Верхня межа 95%
КП- перетин	1,548	0,721	2,147	0,069	-0,157	3,253
Змінив КФН	-1,291	0,977	-1,321	0,228	-3,602	1,020
Змінна КОК	-0,014	0,067	-0,211	0,839	-0,173	0,145

Джерело: розраховано автором

При проведенні модулювання обсягів власного капіталу підприємства особливу увагу слід звернути на визначення критеріїв адекватності отриманої моделі. На сьогодні існує досить широкий набір критеріїв, які дозволяють робити висновки про адекватність тих чи інших математичних моделей відповідним процесам, які вони описують. Застосування окремих критеріїв може призводити до отримання неоднозначних результатів вибору найбільш прийнятної моделі чи методу моделювання. Тому рекомендується здійснювати не за одним, а за кількома критеріями одночасно. При цьому, очевидно, що процедура вибору найбільш доцільного методу математичного моделювання являє собою певну багатокритеріальну оптимізаційну задачу. Існує багато критеріїв адекватності, які фактично дублюють один одного або оцінюють одні і ті ж властивості математичної моделі. Використання таких «однорідних» критеріїв не лише не дозволяє всебічно оцінювати відповідні «кількісні» характеристики математичних моделей, але й призводить до необхідності виконання зайвих розрахунків. При цьому застосування кількох «однорідних»

критеріїв при вирішенні багатокритеріальної задачі може призвести до одержання суперечливих результатів і, врешті, до вибору далеко не найкращого методу математичного моделювання. Іншими словами, використання різних наборів критеріїв адекватності математичних моделей досить часто призводить до різних результатів вибору найбільш прийнятної з них. Отже, коректне вирішення задачі визначення доцільного складу критеріїв адекватності математичних моделей, які застосовуються є принципово важливим питанням при прогнозуванні в подальшому обсягу власного капіталу підприємства.

В таблиці 3.10 наведені критерії, які традиційно використовуються для оцінки адекватності математичних моделей. Необхідно звернути увагу, що для більш точної і всебічної оцінки математичних моделей деякі критерії оперують не однією статистичною вибіркою, а двома. Дані з першої вибірки використовуються для побудови математичної моделі, друга ж вибірка даних застосовується для знаходження критеріїв адекватності моделі. Окремі критерії, наприклад критерій прогнозуючої здатності, потребують для визначення їх значень, крім навчальної та контрольної, наявності ще й додаткової, екзаменаційної вибірки. Проте, зважаючи на недостатній обсяг статистичних даних використання критеріїв, які оперують трьома вибірками, слід вважати недоцільним. Оцінка адекватності розробленої моделі за даними ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» проводилась на основі критерію Фішера (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Показники адекватності моделі залежності ВРК від КП та РП ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод»

Джерело варіації	Кількість ступенів вільності	Сума квадратів	Середня сума квадратів	F-критерій Фішера	Значимість F-критерія Фішера
Регресія	2	0,140	0,070	1,309	0,329
Залишок	7	0,374	0,053		
Всього	9	0,514			

Джерело: розраховано автором

Наведений розрахунок підтверджує адекватність моделі, побудованої для

ТОВ «Великобагачанський комбикормовий завод», що підкреслює отриманий рівень значимості критерія Фішера, який є більшим за табличне значення при заданих рівнях значимості. Отже, застосування методів моделювання в системах прийняття управлінських рішень дає можливість відображення реальних процесів за допомогою математичних формул зв'язків і залежностей між економічними явищами у сфері фінансів, маркетингу та виробництва. Потреба в розробці концептуальних підходів прогнозування індикаторів формування капіталу корпоративних підприємств полягає в тому, щоб забезпечити в майбутньому достатній обсяг капіталу, з метою підвищення ефективності його використання відповідно до обраної сукупності показників.

У загальному виді побудова концепції включає такі етапи: обираються параметри для визначення залежності обсягу капіталу та його рентабельності від низки чинників. Також надається характеристика отриманих результатів за допомогою парної лінійної регресії. До таких параметрів можуть бути віднесені важелі, джерела та інструменти, що впливають на результати формування капіталу та ефективність його функціонування; визначається мультиколінеарність обраних показників-параметрів, тобто рівень залежності між чинниками з метою виключення за допомогою економіко-математичних методів високочореляційних даних. Це сприятиме побудові об'єктивної множинної регресії. Для цього потрібно включити в неї всі фактори, які мають значний суттєвий статистичний вплив на результативний показник, а з іншого боку, потрібно, щоб була виконана умова лінійної незалежності між незалежними факторами.

Власний капітал підприємства, як складова частина його фінансової системи, займає визначальне місце у структурі фінансових відносин. Рух коштів, його швидкість та масштаби визначають працездатність фінансової системи. Саме через це визначення ефективності формування та використання власного капіталу є одним з пріоритетних питань в управлінні підприємством.

3.3. Оцінка економічного ефекту від запропонованих заходів

Оцінка економічного ефекту від запропонованих заходів є важливим етапом у стратегічному плануванні та управлінні підприємством. Цей процес включає в себе оцінку впливу конкретних заходів на фінансові та економічні показники підприємства. Можна врахувати наступні кроки для проведення оцінки економічного ефекту:

1) визначити ключові показники, які найкраще відображають цілі та завдання підприємства. Це може бути збільшення прибутку, ринкової частки, рентабельності проектів тощо;

2) ретельний розгляд всіх витрат, пов'язаних з запропонованими заходами. Це може включати витрати на розробку та впровадження нових продуктів, технологічні оновлення, маркетинг та рекламу, навчання персоналу тощо;

3) розрахувати, скільки часу знадобиться для повернення витрат на запропоновані заходи. Це може допомогти визначити швидкість повернення інвестицій;

4) використати фінансові моделі для розрахунку NPV та IRR, щоб визначити чистий фінансовий ефект та доходність запропонованих заходів

5) врахувати можливі ризики та невизначеність, які можуть вплинути на результати. Розробіть стратегії для зменшення чи управління цими ризиками;

6) якщо заходи мають соціальний або екологічний аспект, враховувати їх вплив. Споживачі та інвестори все більше цінують сталість та соціальну відповідальність

7) розглядати різні сценарії для розуміння того, як економічний ефект може змінюватися в різних умовах;

8) розробка системи звітності та моніторингу, яка дозволить вам відстежувати виконання та реальні результати в порівнянні з прогнозами

Враховуючи отримані дані та досвід впровадження, коригувати стратегії та плани для максимізації позитивного ефекту. Оцінка економічного ефекту є динамічним процесом і вимагає постійного моніторингу та адаптації до змін в

середовищі та стратегічних цілях підприємства.

Згідно проведеного дослідження – вертикального аналізу показника власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», виявлено, що підприємство володіє достатнім розміром нерозподіленого прибутку, що є основним джерелом для самофінансування. Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, яка залишається у розпорядженні підприємства після виплати доходів власникам у вигляді дивідендів, формування резервного капіталу, поповнення статутного капіталу та використання на інші потреби (рис. 3.2) [59]. Нерозподілений прибуток поділяється на асигновану й неасигновану частини: – асигнована частина має певне цільове призначення (наприклад, для фінансування розвитку підприємства, проведення цільових програм тощо); – неасигнована частина не має конкретного призначення [59]

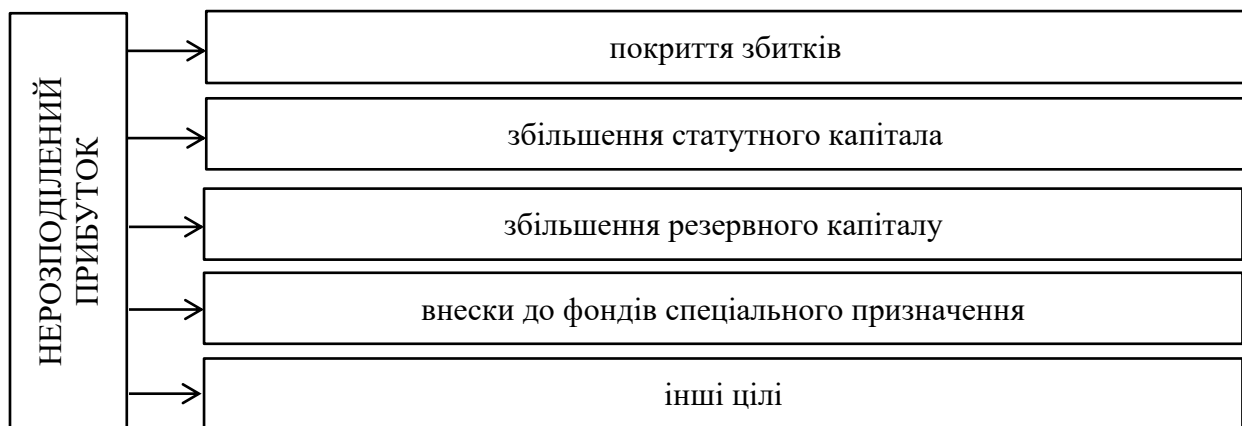

Рис. 3.2 – Схема використання нерозподіленого прибутку підприємства
Джерело: [60]

Отже, формування ефективного механізму ресурсного забезпечення фінансової стійкості підприємства – це комплекс управлінських заходів впливу, спрямованих на раціональне використання наявних ресурсів, налагодження ефективності операційного процесу промислового підприємства для отримання фінансового результату у вигляді прибутку, що безпосередньо має вплив на зростання рівня фінансової стійкості підприємства. Для того, щоб оцінити внутрішнє середовище підприємства – його силу і слабкість, а також зовнішні можливості і загрози, побудуємо SWOT-аналіз. SWOT-аналіз,

для визначення сильних і слабких сторін ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», а також можливостей і загроз, що витікають з його найближчого оточення (зовнішнього середовища).

Отже, можна відзначити, що найбільш переважною для підприємства ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» на даному етапі розвитку є стратегія посилення позицій на міжнародному ринку. Оскільки у підприємства існує ряд переваг, завдяки яким воно є досить сильним конкурентом в Україні та за кордоном. Тому слід укріпити свої позиції перед таким значним кроком, як вихід на нові ринки. Вибрана стратегія, безумовно, частково веде до досягнення поставленої планки. Для ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» після проведеного аналізу найбільш значимими і вірогідними виявилися можливості розширення частки ринку, розширення асортименту, що призведе до зміни структури капіталу підприємства.

Отже, розглянувши можливості ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», його слабкі і сильні сторони, провівши аналіз погроз, що впливають із зовнішнього середовища, можна визначити стратегію підприємства, при цьому спираючись на меті організації. В результаті SWOT-аналізу з'ясувалося, що конкуренція на даному сегменті ринку посилитися, то має бути переглянута стратегія підприємства.

Для визначення конкурентоспроможного потенціалу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», виконано аналіз факторів зовнішнього ділового середовища із застосуванням інструменту PEST-аналізу табл. 3.11.

Розглянувши запропонований варіант узагальнюючої матриці PEST-аналізу, можна зробити висновок, що найбільш впливовими для підприємства є економічні фактори, а саме попит на продукцію, зміни рівня цін на ринку та залежність від імпортової сировини, а також політичні фактори, що проявляються у політичній нестабільності та змінах у податковому законодавстві.

Таблиця 3.11 – Матриця PEST-аналізу

Політика (P)	Економіка (E)
Проведення реформ в Україні. Зміни в законодавчій і нормативно-правовій базі, що стосується питань виробництва та реалізації товарів. Політична стабільність. Соціально-політичні загрози (страйки, мітинги, заворушення, революції, тероризм, війна). Антимонопольна політика держави, регулювання конкуренції, обмеження нечесної конкуренції, розвиток ринкового середовища. Сучасні світові тенденції на ринку.	Стан економіки України. Курс національної валюти. Рівень інфляції. Платіжний баланс. Платоспроможний попит населення. Банківська система. Боргові зобов'язання країни. Бюджетна політика.
Соціум (S)	Технологія (T)
Зміни у базових суспільних цінностях. Стан стійкого розвитку. Демографічна, молодіжна політика держави.	Підвищення рівня автоматизації виробництва. Запровадження інноваційних технологій. Запровадження інноваційного складу продукції.

За умови, якщо власник підприємства не приймає високих рівнів ризику, основою капіталу підприємства є власні засоби. Проте прагнення до отримання великих прибутків змушує власників використовувати додатковий (позиковий) капітал, основним завданням тут є забезпечення чіткого фінансового контролю та раціонального управління позиковим капіталом.

Підприємство ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» у процесі здійснення господарської діяльності позиковий капітал практично не використовує. Оскільки виплачені проценти за кредит є елементом витрат, а отже, вони зменшують масу прибутку підприємства і рентабельність авансованого капіталу, зростання доходності власного капіталу (якщо доходність активів перевищує плату за позиковий капітал). Проте, його залучення може забезпечити зростання фінансового потенціалу підприємства при необхідності істотного розширення його активів та зростанню темпів росту обсягів його господарської діяльності, також дає можливість приросту рентабельності власного капіталу.

Дане зростання величина власного капіталу підприємства було пов'язано зі збільшенням іншого додаткового капіталу на 300 тис. грн. та збільшенням нерозподіленого прибутку на 213 тис. грн., що є позитивною тенденцією у

процесі мобілізації власних фінансових ресурсів підприємства. Обчислимо прогнозовану рентабельність власного капіталу підприємства:

$$РВК_{2023} = (470/74090) * 100\% = 0,63\%$$

$$РВК_{2024} = (1128/74603) * 100\% = 1,51\%$$

Рентабельність власного капіталу є визначальним показником ефективності господарської діяльності. Її величини та тенденції важливі для прийняття власником рішення про доцільність або недоцільність продовження і розширення даної діяльності.

Для потенційних акціонерів та інвесторів це свідчить про перспективу отримання прибутку.

Розрахуємо показник оборотності власного капіталу:

$$ОВК_{2023} = 62941/74090 = 0,8 \text{ (об.)}$$

$$ОВК_{2024} = 72694/74603 = 0,9 \text{ (об.)}$$

Розраховані значення показника свідчать про те, що протягом досліджуваного періоду власний капітал в середньому здійснював 0,6 – 0,9 оборотів за рік.

Збільшення даного показника позитивно вплинуло на фінансовий стан підприємства. Визначимо середній період обороту власного капіталу:

$$ТОБВК_{2023} = 360/0,8 = 450 \text{ (дн.)}$$

$$ТОБВК_{2024} = 360/0,9 = 400 \text{ (дн.)}$$

Отже, ми спостерігаємо скорочення терміну обороту власного капіталу, який на 114 днів. Це свідчить про більш ефективне використання власного капіталу підприємства.

Залучений капітал в джерелах формування майна підприємства в сучасних умовах набуває важливого значення для забезпечення ефективної фінансової діяльності, оскільки покриває тимчасову додаткову потребу підприємства в коштах. Залучення позикового капіталу обумовлено характером виробництва, складними розрахунково-платіжними відносинами, необхідністю поповнення нестачі власних коштів, що дуже необхідним для ТОВ

«Великобагачанський комбікормовий завод» та іншими об'єктивними причинами.

Використання залученого капіталу дозволяє чуттєво розширювати обсяги господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різних фінансових фондів, а в кінцевому рахунку – підвищити ринкову вартість підприємства. Для оцінки структури зобов'язань суттєве значення має їх поділ на незабезпечені та забезпечені.

Важливість такого групування пов'язана з тим, що забезпечені зобов'язання на випадок ліквідації підприємства і оголошення конкурсного виробництва погашаються з конкурсної маси.

Чим більше покритих (забезпечених) боргів в протилежність незабезпеченим, тим краще кредиторам, вимоги яких забезпечені, але гірше кредиторам, які у випадку оголошення конкурсу повинні задовольнитися майновою масою, що залишилася.

Таким чином наявність в складі джерел фінансування довгострокових залучених коштів (при певних умовах) розглядається як позитивне явище, оскільки дозволяє підприємству користуватися залученими коштами тривалий час. Але при вирішенні питання про доцільність залучення довгострокових зобов'язань до процесу фінансування виробничо- господарської діяльності суб'єкта господарювання рекомендують враховувати: здатність підприємства генерувати грошові кошти, необхідні для покриття існуючих зобов'язань, доходність діяльності тощо. Таким чином частка залученого капіталу збільшилась, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства. Це відбулося за рахунок збільшення кредиторської заборгованості та інших поточних зобов'язань підприємства.

Отже, величина залученого капіталу збільшилась на 1427,5 тис. грн. Дане збільшення відбулося за рахунок збільшення довгострокових зобов'язань, кредиторської заборгованості та інших поточних зобов'язань. Кількість залученого капіталу підприємства збільшилась на 4423,3 тис. грн. Всі

збільшення залученого капіталу за досліджувані періоди свідчать про негативний фінансовий стан підприємства, бо в такому разі воно стає фінансово залежним від кредиторів. З іншого боку залучення позикових коштів в оборот підприємства – явище нормальне. Це тимчасово покращує фінансовий стан підприємства, але при умові, що кошти не виймаються з обороту на довгий час і своєчасно повертаються. Більша частина коштів в складі джерел коштів підприємства, як бачимо, належить позичковим коштам, у тому числі й кредиторській заборгованості.

Висновки до розділу 3

За результатами дослідження з'ясовано, що ефективності використання джерел формування капіталу підприємства ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» передбачає ефективне використання ресурсів, підвищення їх ефективності, а також освоєння нових видів робіт та послуг, у яких буде висока додана вартість.

Залучений капітал в джерелах формування майна підприємства в сучасних умовах набуває важливого значення для забезпечення ефективної фінансової діяльності, оскільки покриває тимчасову додаткову потребу підприємства в коштах. Позитивним буде пошук шляхів скорочення терміну обороту власного капіталу.

Вивчено можливості ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», його слабкі і сильні сторони, провівши аналіз загроз, що впливають із зовнішнього середовища, можна визначити стратегію підприємства, при цьому спираючись на меті організації. В результаті SWOT-аналізу з'ясувалося, що конкуренція на даному сегменті ринку посилитися, то має бути переглянута стратегія підприємства. Для визначення конкурентоспроможного потенціалу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», виконано аналіз факторів зовнішнього ділового середовища із застосуванням інструменту PEST-аналіз.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження було систематизовано теоретичні основи формування та використання капіталу підприємства, визначено ключові аспекти щодо формування та використання капіталу підприємства.

Капітал представляє собою фінансові ресурси, які підприємство використовує для здійснення своєї діяльності. Він є джерелом фінансування та ресурсом для розвитку. Капітал класифікується за джерелами походження (власний та залучений), за строками використання (короткостроковий та довгостроковий), та за фінансовою формою (грошовий, товарний, фінансовий).

Дослідження показали що система управління ресурсним процесом повинна включати наступні компоненти: оцінка динаміки і структури ресурсного потенціалу; оцінка ефективності його використання; аналіз резервів і втрат в результаті зниження ефективності використання ресурсного потенціалу; вибір стратегії і тактики щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства; проведення заходів щодо освоєння виявлених резервів і підвищенню конкурентоспроможності підприємства виходячи з його стратегії і тактики. В результаті проведеного дослідження автором було встановлено що ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» працює більше 10 років. За цей час було здійснено велику кількість іноваційних проектів які з успіхом працюють і до тепер. Проте, таких позитивних прикладів функціонування приватного капіталу дуже мало. Нині комбікорми виробляються на більш як 90 вітчизняних комбікормових заводах, з них 26 % знаходиться у державній власності. Виробництво складає лише 10 % загальної потужності. На думку експертів, близько 30 % комбікормових заводів відповідають сучасним умовам виробництва, 40 % підприємств потребують значного переоснащення, решта 30 % підлягають списанню.

Нами було проведене узагальнення показників, що використовуються для аналізу ефективності використання власного капіталу. Аналізовані дані дають можливість стверджувати факт збільшення за досліджуваний період розмірів

капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» на 1674 тис. грн, або на 15,7 %. Таке зростання забезпечив виключно, приріст обсягів власного капіталу підприємства, розмір якого за останні три роки становив 4259 тис. грн, або 69,0 %. В складі власного капіталу ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод» найбільшого зростання зазнали розміри нерозподіленого прибутку.

Одночасно відмітити, що зобов'язання ТОВ «Великобагачанський комбікормовий завод», за останні три роки, зменшилися більше ніж на половину, а саме на 2585 тис. грн, або 57,4 %. Згадані зміни сприяли зростанню частки власного капіталу підприємства в структурі його пасивів на 26,6 %, а питома вага зобов'язань відповідно зменшилась на аналогічну величину.

Оцінка економічної ефективності запропонованих заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління капіталом. Оцінка економічного ризику показує, що підприємство має можливість підвищити рентабельність власного капіталу та приймати обґрунтовані бізнес-рішення. Створення ефективного механізму управління капіталом надає можливість в повній мірі реалізувати завдання, що стоять перед підприємством. Однією з актуальних питань є оптимізація структури фінансового капіталу. Кінцевим результатом процесу управління капіталом має стати обґрунтування на плановий період найбільш прийнятної структури капіталу.

Загалом провівши аналіз власного капіталу можна зробити висновок, що в цілому діяльність підприємства дає позитивні результати, про що свідчить підвищення коефіцієнта фінансової незалежності, коефіцієнта надходження власного капіталу та коефіцієнтів рентабельності. Загалом ситуація на підприємстві покращується. Проте, потрібно говорити і про подальше скорочення заборгованості та пильніший контроль за її погашенням для того, щоб в майбутньому не допустити простроченої заборгованості, яка може призвести до додаткових витрат і відповідно зниження частки власного капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бедринець М.Д., Довгань Л.П. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
2. Бугай Н.О. Власний капітал як складова фінансової системи підприємства: Проблематика та шляхи її вирішення. *Агросвіт*. № 21, 2016. С. 21-24.
3. Воськало Н.М. Аналіз власного капіталу. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12696/4/2_13_73-77.pdf
4. Захарченко П.В., Гриценко М.П. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Мелітополь : Видав. буд. Мелітопол. міськ. друкарні, 2018. 224 с.
5. Івченко Л. В., Удовик Н.Л. Власний капітал: джерела формування та функції. «*Young Scientist*». № 1 (28). 2016.
6. Ізюмська В. Аналіз теоретичних підходів до визначення дефініції «капітал підприємства». *Економіка та суспільство*. № 35, (2022). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1102/1059>
7. Макаренко Ю.П., Клименко Д.О. Формування оптимальної структури капіталу з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Економіка та держава*. № 1. 2022. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2022/10.pdf
8. Фінансовий аналіз у схемах і таблицях / уклад.: Мірошник О.Ю., Шубіна С.В. , Пічугіна Т.С.: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. 326 с.
9. Фінансовий аналіз підприємства: методика та практика : навч. посіб. / Н.В. Трусова, М.А Терещенко. Мелітополь : Мелітоп. Міськ. друк., 2019. 272 с.
10. Фінансовий менеджмент : підручник. За заг. ред. Поддєрьогіна А. М. Київ : КНЕУ, 2017. 534 с.
11. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз теорія та практика : Навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2009. 328 с.
12. Бандурка О.М., Коробов» М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. Фінансова діяльність підприємства: підручник. Київ: Либідь, 2002. 382 с.
13. Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств.

Фінанси України. Випуск № 4. 2007. С.112-119.

14. Бондаренко Т.В. Аналіз основних джерел формування власного капіталу на промисловому підприємстві. Економіка. Управління. Інновації. 2013. Випуск № 2 (10). С. 1 – 7.

15. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту ; навч. посібник. Київ: Центр и а в чанної літератури. 2008. 560 с.

16. Гайдаєнко О.М. Формування оптимальної структури капіталу підприємства. Міжнародний збірник наукових праць Облік. Економіка. Менеджмент : наукові нотатки. 2016. № 1(9). Ч. 1. С. 100–107.

17. Господарський кодекс

18. Григораши Т.Ф. Оцінювання рентабельності власного капіталу підприємств України за видами економічної діяльності. Ефективна економіка. 2016. № 2. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4793>

19. Дуда С.Т. Узагальнення методичних підходів до оптимізації структури капіталу підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.2. С. 227 – 232.

20. Економіко-математичне моделювання: Навчальний посібник / За ред. О. Т. Іващука. Тернопіль: ТНЕУ: Економічна думка, 2008. 704 с.

21. Загородній А.Г. Капітал підприємства: формування та реалізація : монографія. Львів : ЗУКЦ, НВФ Біарп, 2011. 224 с.

22. Івченко Л.В. Власний капітал: сучасний погляд на його сутність та складові. Молодий вчений: Економічні науки. 2016. № 3 (30). С. 79 – 83.

23. Катан Л.І., Бровко Л.І., Дубова Н.П., Бондарчук Н.В. Фінансовий менеджмент : навч. посібник Суми; «Довкілля», 2009. 184 с.

24. Квасницька Р.С. Управління цільовою структурою капіталу підприємства. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук Хмельницький. 2005. 19 с.

25. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства : паві, посій. Київ: КНЕУ, 2008. 520 с.

26. Корбутяк А.Г. Оптимізація структури капіталу підприємства.

Економіка і суспільство. 2018. Вип. 16. С. 375 – 381.

27. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: підруч. Київ: ЦНЛ, 2006. 520 с.

28. Малярець Л.М. Управління процесом росту власного капіталу підприємства: моногр. Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. 132 с.

29. Маматова Л.Ш. Оптимізація структури капіталу та її вплив на потенціал підприємства. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки. 2017. С. 299 – 305.

30. Міщук Є.В. Особливості системи управління власним капіталом підприємства та шляхи її вдосконалення. Агросвіт. 2015. № 24. С. 46 – 49.

31. Микитенко А.М. Формування системи управління власним капіталом підприємства. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2015. Том 21, №1. С. 93 – 99.

32. Михайлишин Н. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління власним капіталом підприємства. Галицький економічний вісник. Тернопіль : ТНТУ, 2014. Том 45. № 2. С. 127 – 133.

33. Мних Є.В. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Вид-во КНЕУ, 2014. 536 с.

34. Олександренко І.В. Управління власним капіталом підприємства. Економічний форум. 2016. № 3. С. 211 – 216.

35. Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення. Вісник НБУ. Випуск № 5. 2000. с. 11.

36. Плаксюк О.О. Система показників оцінки капіталу й ефективності його використання. Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. 2015. Вип. 1 (18). С. 77 – 86.

37. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ: КНЕУ, 2008. 536 с.

38. Полінкевич О.М. Суть понять «капітал» та «оптимальна структура капіталу підприємств» в економічній науці. Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Економічні науки. Серія: Економічна

теорія та економічна історія. 2014. Випуск 11 (44). С. 143 – 152.

39. Пономарьов Д.Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 5. С. 53 – 58.

40. Прокопенко Н. Модель прогнозування важелів та інструментів для забезпечення ефективного формування та функціонування капіталу: 36. матеріалів XI міжнар. наук-практ. конф. [«Science without borders»], (Великобританія, м. Шеффилд, 27–28 березня 2015 р.). Sheffield/ Science and educftion LTD, 2015. Ч. 4. С. 5 – 7.

41. П'ятак Т.В. Шляхи оптимізації структури капіталу : аналіз теоретичних надбань. Вісник НТУ ХП. Серія: Актуальні проблеми управління та фінансовогосподарської діяльності підприємства. 2013. № 49 (1022). С. 118 – 127.

42. Савицька А.Г. Економічний аналіз діяльності підприємств. Київ : Знання, 2007. 668 с.

43. Семенов Г.А. Методи оптимізації структури капіталу. Держава та регіони. 2010. № 4. С. 164–169.

44. Семенов А.Г. Оптимізація структури капіталу підприємства за критерієм максимізації його рентабельності. Держава та регіони. 2014. № 5 (80). С. 117–128.

45. Славюк Р.А. Управління структуруванням власного капіталу акціонерних товариств : монографія. Київ : УБСНБУ, 2009. 358 с.

46. Сологуб С. Оптимізація джерел формування капіталу підприємств, як передумова досягнення ефективності господарювання. Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління. 2016. Вип. 35. С. 339 – 347.

47. Ткачик Л.П. Методи оптимізації структури позикового капіталу підприємства. Молодий вчений. 2015. № 12 (27). Частина 2. С. 173 – 176.

48. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2017. 236 с.

49. Швиданенко Г.О. Управління капіталом підприємства : навч.

посібник. Київ : Вид-во КНЕУ, 2007. 440 с.

50. Шлебат А. Модель прогнозування індикаторів формування та ефективного управління процесом використання капіталу сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник НЛТУ України. 2015. Вип. 25.3. С. 332–337.

51. Щепіна Т.Г. Особливості ефективного формування і використання капіталу підприємства. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. 2015. № 40. С. 91 – 95.

52. Югас Є.Ф. Економічна сутність та види капіталу підприємств. Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. 2014. Вип. 2 (43). С. 63 – 67.

53. Юрій С.М. Резервний капітал як джерело формування власного капіталу. Інноваційна економіка: Всеукраїнський наукововиробничий журнал. 2013. № 1(39). С. 230 – 233.

54. Юрчук Н.П. Теоретичні аспекти економетричного моделювання виробничої діяльності підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Випуск 13. Ч. 4. С. 177 – 179.

55. Юшко С.В., Лугова А.А. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал підприємства». Вісник економіки, транспорту і промисловості. Випуск № 36. 2011. С. 234-238

56. Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства : економічний і фінансовий інструментарій : монографія. Львів : Каменяр, 2006. 176 с.

57. Яременко М.І. Інновації та структура капіталу підприємства. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія: Економіка і право. 2015. Випуск 28. С. 73 – 78.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Таблиця. Підходи до трактування сутності економічної
категорії «капітал»**

п/п	Автор, джерело	Сутність економічної категорії «капітал»
1.	Поддєрьогін А.М.	капітал – це кошти, якими володіє підприємство для здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку
2.	Опарін В.М.	капітал (фінансові ресурси) – це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства
3.	Крамаренко Г.О., Чорна О.Є.	капітал – це фінансові ресурси підприємства, необхідні для організації його господарської діяльності і використовувані в господарському обороті для одержання доходів і прибутку
4.	Біла О.Г.	капітал підприємства – сукупні грошові ресурси, що використовуються на підприємстві; авансований у господарську діяльність капітал власний, позичений і залучений у сукупності
5.	Югас Е.Ф., Олесик О.І.	капітал – це сукупність грошових, матеріальних та нематеріальних ресурсів підприємства, які створюються за допомогою різних джерел і використовуються ним для здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку
6.	Клименко С.М.	капітал – це сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності
7.	Брігхем Є.Ф.	капітал – необхідний фактор виробництва, він включає компоненти боргу, нерозподілений прибуток, привілейовані акції і звичайні акції
8.	Юшко С.В., Лугова А.А.	капітал – це кошти підприємства, відображені в пасиві його бухгалтерського обліку. При цьому фінансовий капітал поділяється на власний, тобто сформований за рахунок власних джерел фінансових ресурсів, позичковий, формування якого здійснюється за рахунок позичкових фінансових джерел.
9.	Катан Л.І., Бровко Л.І., Дубова Н.П., Бондарчук Н.В.	капітал являє собою накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових засобів і реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику і ліквідності
10.	Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я.	капітал – це частина фінансових ресурсів. Капітал – це гроші, пущені в обіг, і доходи, що вони приносять від цього обігу
11.	Квасницька Р.С.	капітал це фінансові ресурси підприємства, втілені в майно (активи), яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання доходу

Додаток Б

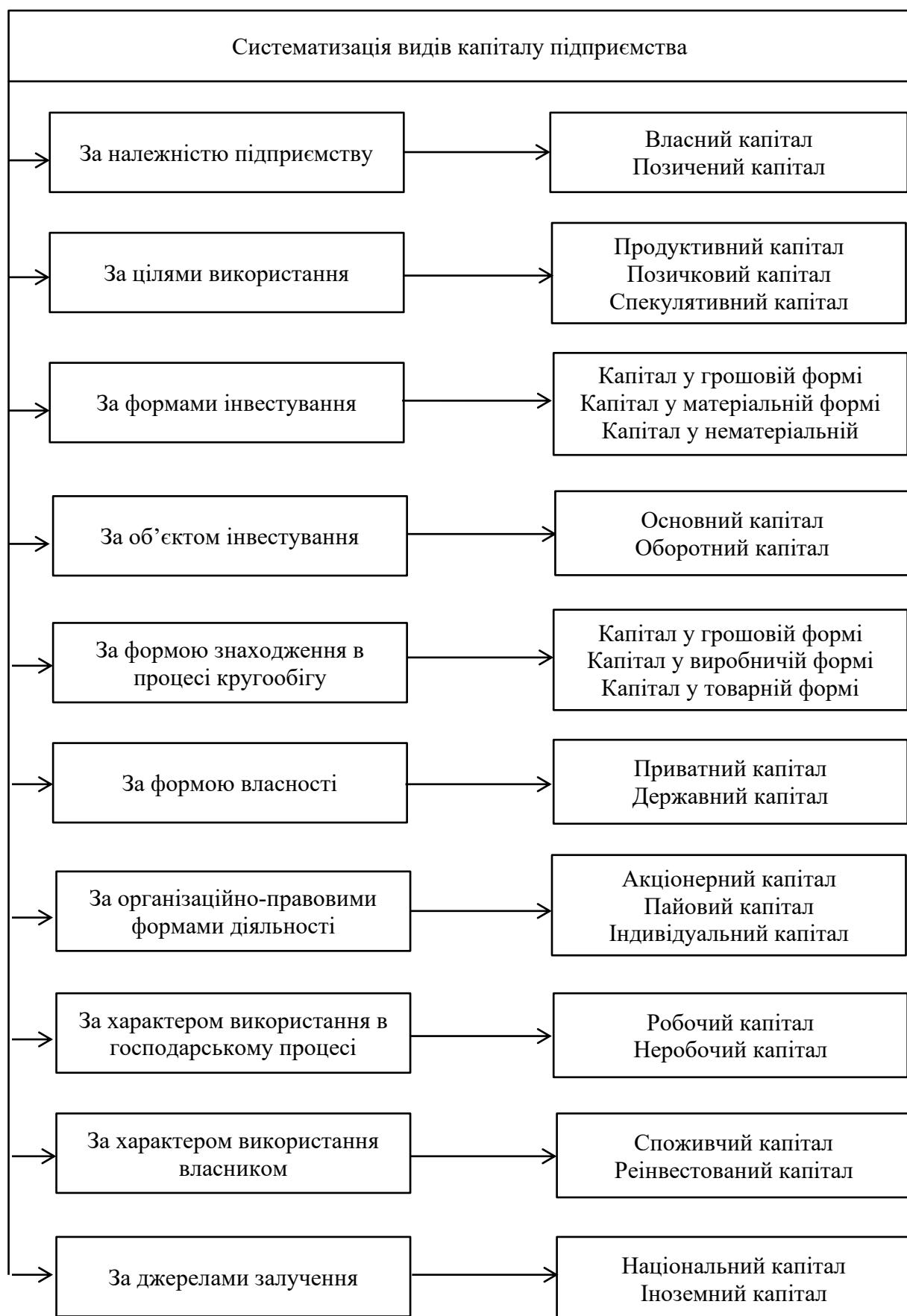

Рис. Систематизація видів капіталу підприємства

Додаток В

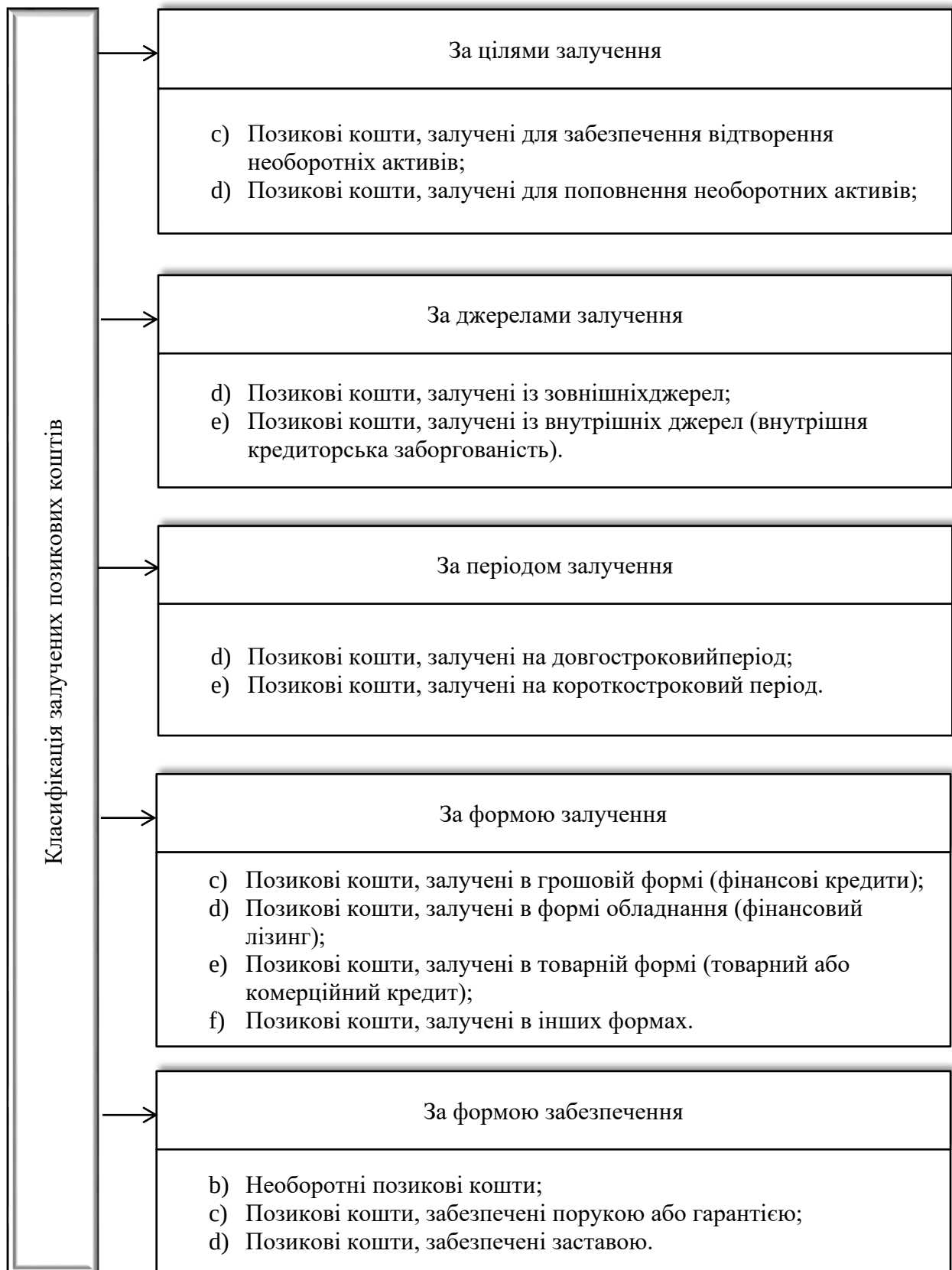

Рис. Класифікація залучених позикових коштів

Додаток Г

Рис. Фактори, що впливають на формування структури капіталу підприємства

Додаток Д

Таблиця. Підходи та методи оцінки бізнесу

Назва методу	Характеристика
Витратний підхід	
Метод чистої балансової вартості	Найпростіший метод оцінки активів компанії. Щоб отримати чисту балансову вартість активів, від значення валюти балансу віднімають всі короткострокові та довгострокові зобов'язання підприємства.
Метод скоригованої балансової вартості	Більш удосконалений метод оцінної діяльності. При визначенні вартості бізнесу здійснюється переоцінювання її активів з введенням отриманого результату цієї переоцінювання в баланс: з боку активів - сума переоцінювання, з боку пасивів - резерв переоцінювання. Таким чином визначається чиста, скоригована балансова вартість, яка є сумою власного капіталу компанії і резерву переоцінювання.
Метод оцінювання чистої ринкової вартості	Мається на увазі коригування матеріальних активів на рівень інфляції.
Метод вартості заміщення	Оцінка бізнесу здійснюється на основі витрат на повне заміщення її активів при збереженні її господарського профілю. Метод орієнтований тільки на оцінку матеріальних активів і використовується для капіталомістких підприємств.
Метод відновної вартості	При використанні цього методу розраховують всі витрати, необхідні для створення точної копії оцінюваної фірми. Ці втрати розглядаються як відновна вартість оцінюваного об'єкта. На відміну від попереднього методу, цей метод враховує вартість нематеріальних активів, таких як авторські права, патенти, комп'ютерні програми тощо.
Метод ліквідаційної вартості	Застосовується у випадках, коли підприємство припиняє свою діяльність, розпродує активи і погашає свої зобов'язання. Метод дає можливість з'ясувати мінімальний рівень вартості бізнесу.
Дохідний підхід	
Метод капіталізації чистого доходу	Визначає потік доходу і перетворює його в теперішню вартість шляхом застосування норми капіталізації. Норма капіталізації – це спрощений коефіцієнт дисконтування.
Метод капіталізації дивідендів	Використовується для оцінки вартості бізнесу, акції якого котируються на фондовому ринку.
Метод капіталізації надлишкового доходу	Метод базується на отриманні додаткового прибутку від гудвілу
Метод дисконтування грошового потоку	Метод дає змогу реально оцінити майбутній потенціал підприємства. Як дисконтований дохід використовується або чистий дохід, або грошовий потік. Вартість підприємства дорівнює вартості чистих активів, сумі вартостей всіх його активів (матеріальних і нематеріальних) за вирахуванням зобов'язань.
Ринковий (порівняльний) підхід	
Метод галузевих коефіцієнтів	Використовується при наявності даних по галузі. Ґрунтується на використанні рекомендованих співвідношень між ціною бізнесу і фінансовими параметрами.
Метод порівняння продажів	Ґрунтується на використанні ціни придбання підприємства - аналога загалом чи його контрольного пакета акцій.
Метод мультиплікаторів	Доцільно застосовувати для закритих компаній, акції яких не котируються на біржі. Для них використовують дані про прибутки та ціни на акції компаній-аналогів.

Додаток Ж

Таблиця 3.3 – SWOT-аналіз

S	Сильні сторони	Слабкі сторони	W
	- достатня сировинна база - досвідчений персонал - відносно велика частка ринку - розширення спектру послуг, що надаються - достатньо висока якість послуг - впровадження нових технологій - відділ маркетингу - родючі ґрунти - сприятливий клімат - вигідне географічне розташування - значні сільськогосподарські угіддя - широкі експортні можливості - щорічне зростання виручки від реалізації - «легка» структура активів (оборотні активи перевищують необоротні) - зростання активів - вільний доступ до сировини для виробництва продукції	- низька готовність працівників до змін - недостатні фінансові ресурси, які не дозволяють товариству постійно оновлювати виробничі потужності, покращувати якість послуг та охоплювати нові сегменти ринку - внутрішня політична нестабільність - низький інвестиційний рейтинг України - застаріла матеріально-технічна база сільського господарства - низька врожайність - виснаження ґрунтів - недостатня державна підтримка - збільшення частки операційних витрат. - низькі закупівельні ціни на комбікорми порівняно з ринковими цінами	
O	Можливості	Загрози	T
	- збільшення кількості лояльних клієнтів - розширення спектру інформації, доступної потенційним клієнтам - розширення ринку збуту - збільшення товарообігу - підвищення професіоналізму співробітників - розширення спектру послуг, що надаються - удосконалення дилерської мережі - експорт послуг в країни ближнього і далекого зарубіжжя - дедалі частіші світові продовольчі кризи та природні лиха - збільшення частки власного капіталу - раціональне і продумане використання вільних і залучених грошових коштів. - зниження дебіторської заборгованості - пошук можливостей для зниження операційних витрат - продовження зростання активів і далі, збільшення потоку грошових коштів від операційної діяльності, зростання чистого прибутку. - удосконалення та контроль маркетингової діяльності	- жорстка конкуренція в галузі - перенасичений ринок - технологічна відсталість - зниження якості персоналу - недостатня платоспроможність покупця - неможливість залучення достатнього обсягу інвестиційних ресурсів, високий рівень економічної та політичної нестабільності в країні - конкуренція з боку розвинених держав, які надають значну внутрішню підтримку власним сільгоспвиробникам - зниження закупівельних цін на комбікорми - висока залежність від сезонних факторів і погодних умов - збільшення попиту на товари-замінники (зерноsumіші) у зв'язку з їхньою низькою вартістю - зменшення поголів'я худоби та птиці - зниження врожайності зернових культур - зниження можливості отримання нових кредитів і рефінансування боргів - висока залежність від цін на зерно та імпорту соєвого шроту	

